

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

SURİYELİLERE YÖNELİK TUTUMLARDA HAYALİ TEMASIN ROLÜ

Taylan YURTBAKAN

**Danışman
Doç. Dr. Serap AKFIRAT**

İZMİR-2019

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Taylan Yurtbakan
Öğrenci No : 2016800271
Tez Başlığı : Suriyelilere Yönelik Tutumlarda Hayali Temasin Rolü

Savunma Tarihi : 26/06/2019
Danışmanı : Doç.Dr.Serap AKFIRAT

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Doç.Dr.Serap AKFIRAT	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç.Dr.Inci BOYACOĞLU	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr.Öğr.Üyesi Sinan ALPER	- Yaşar Üniversitesi	

Taylan Yurtbakan tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği (X) / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Suriyelilere Yönelik Tutumlarda Hayali Temasın Rolü’’ adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

... / ... / 2019

Taylan YURTBAKAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Suriyelilere Yönelik Tutumlarda Hayali Temasın Rolü

Taylan YURTBAKAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Gruplararası Temas Kuramı, farklı gruplar arasındaki sosyal temasın dış-gruba ilişkin tutumlar üzerinde olumlu değişimler yarattığını savunmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada, dış-gruba yönelik tutum ve davranışlarının nedenleri ve sonuçlarının Gruplararası Temas Kuramı çerçevesinde incelenmesi hedeflenmektedir. Bu amaç ışığında, bu tez kapsamında, dolaylı temas türlerinden biri olan hayali temas ve temas hedefinin sosyal statüsünün gruplararası tehdit, gruplararası kaygı, gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti ve sosyal mesafe üzerindeki etkileri yarı-deneysel bir çalışma ile incelenmiştir.

Çalışmanın örneklemi toplamda 201 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır (91 erkek, 100 kadın). Hayali temas ve temas hedefinin sosyal statüsü değiştirilerek toplamda 7 ayrı deneysel koşul oluşturulmuştur. Katılımcılardan bir Suriyeli ile tanıştıklarını ve bu etkileşimin olumlu geçtiğini hayal etmeleri istenmiştir. Ardından sırası ile gruplararası tehdit, gruplararası kaygı, gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti ve sosyal mesafeye ilişkin açık ölçümler alınmıştır. Yürütülen iki yönlü çoklu kovaryans analizleri (MANCOVA) sonuçları, hayali temasın tüm değişkenler üzerinde anlamlı ana etkilerinin olduğunu, temas hedefinin sosyal statüsünün ise sadece dış-grup üyeleri ile gelecekte temas etme niyeti üzerinde anlamlı bir ana etkisi olduğunu göstermiştir. Temas hedefinin sosyal statüsünün sosyal mesafe üzerinde ise marjinal bir ana etkisi olduğu görülmüştür. Hayali temas ve temas hedefinin sosyal statüsünün herhangi bir bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkileşim

etkisi bulunamamıştır. Ek olarak, hayali temas koşullarının canlılık düzeyleri de anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gruplararası Temas, Dolaylı Temas, Hayali Temas, Sosyal Statü, Sosyal Mesafe.

ABSTRACT

Master's Thesis

The Role of Imagined Contact on Attitudes Towards Syrians

Taylan YURTBAKAN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Science

Department of Psychology

Psychology Program

Intergroup Contact Theory proposes that social contact between different groups can significantly lead to changes in attitudes towards out-groups. Hence, it is aimed to investigate the reasons and consequences of attitudes towards outgroups within the framework of Intergroup Contact Theory in this research. In the light of these purposes, the effect of imagined contact, which is the one of indirect form of contact, and social status of contact target on intergroup threat, intergroup anxiety, future contact intentions towards out-group members and social distance are examined.

The sample of the study consists of 201 university students in total (91 males, 110 females). Seven different experimental conditions are created by manipulating imagined contact and social status of contact target. The participants are asked to imagine having a positive interaction with a Syrian in which they learn new and interesting things about the his/her life and experiences. Subsequently, the explicit measurements pertaining to intergroup threat, intergroup anxiety, future contact intentions towards out-group members and social distance are taken. Results of two-way multivariate analysis of covariance (MANCOVA) show that imagined contact has a significant main effect on all dependent variables. Social status of contact target has no significant main effect on intergroup threat and intergroup anxiety, but has a significant main effect on future contact intentions towards out-group members. It is shown social status of contact target also has a marginal main effect on social distance. Imagined contact and social status of contact target has no interaction effect on any

dependent variables. In addition, vividness of imagined contact conditions significantly differ. Findings are discussed in consideration of the literature.

Keywords: Intergroup Contact, Indirect Contact, Imagined Contact, Social Status, Social Distance.

SURİYELİLERE YÖNELİK TUTUMLARDA HAYALİ TEMASIN ROLÜ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

1.1. GRUPLARARASI TEMAS KURAMI	3
1.2. GRUPLARARASI TEMASIN MEKANİZMALARI	7
1.2.1. Dış-grup Hakkında Bilgi Edinme	7
1.2.2. Davranış Değişimi	7
1.2.3. Duyuşsal Bağlantıları Genellemek	8
1.2.4. İç-grubun Yeniden Değerlendirilmesi	8
1.2.5. Genelleme Etkisi	9
1.3. DOĞRUDAN TEMASIN DOĞURDUĞU KISITLIKLAR	10
1.4. ZİHİNSEL İMGELEME	12
1.4.1. Zihinsel İmgelemenin Temel İlkeleri	13
1.5. HAYALİ TEMAS	15
1.6. HAYALİ TEMASIN MEKANİZMALARI	17
1.6.1. Duyuşsal Süreçler	17
1.6.2. Bilişsel Süreçler	18
1.7. AYRINTILANDIRMA	20
1.8. SOSYAL STATÜ	21

İKİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLER

2.1. AMAÇLAR VE HİPOTEZLER	24
----------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. ÖRNEKLEM	27
3.2. ARAŞTIRMA DESENİ	27
3.3. İŞLEM	28
3.3.1. Hayali Temas ve Sosyal Statü Manipülasyonları	29
3.4. ÖLÇÜM ARAÇLARI	30
3.4.1. Demografik Bilgi Formu	30
3.4.2. Hayali Temas Manipülasyon Kontrol Soruları	30
3.4.3. Gruplararası Temas Ölçümleri	31
3.4.4. Dış-grup Üyeleri ile Temas Etme Niyeti	31
3.4.5. Gruplararası Tehdit Ölçeği	32
3.4.6. Gruplararası Kaygı Ölçeği	33
3.4.7. Sosyal Mesafe Ölçeği	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

4.1. HAYALİ TEMAS MANİPÜLASYON KONTROLÜ	36
4.2. KONTROL KOŞULU İLE HAYALİ TEMAS KOŞULLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	36
4.3. HAYALİ TEMAS KOŞULLARINA GÖRE BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİN FARKLILAŞMASI	38
4.4. TEMAS HEDEFİNİN SOSYAL STATÜSÜNE GÖRE BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİN FARKLILAŞMASI	39

4.5. HAYALİ TEMAS KOŞULLARININ VE TEMAS HEDEFİNİN SOSYAL STATÜSÜNÜN ETKİLEŞİMLERİNE GÖRE BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİN FARKLILAŞMASI	40
SONUÇ VE TARTIŞMA	43
KAYNAKÇA	47
EKLER	64

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Örneklemin Demografik Özellikleri	s. 28
Tablo 2: Kontrol ve Hayali Temas Koşullarında Bulunan Katılımcıların Suriyelilerden Algıladıkları Tehdit Düzeylerinin İkili Karşılaştırılma Sonuçları	s. 37
Tablo 3: Kontrol ve Hayali Temas Koşullarında Bulunan Katılımcıların Suriyelilerden Algıladıkları Kaygı Düzeylerinin İkili Karşılaştırılma Sonuçları	s. 37
Tablo 4: Kontrol ve Hayali Temas Koşullarında Bulunan Katılımcıların Gelecekte Suriyeliler ile Temas Etme Niyetlerinin İkili Karşılaştırılma Sonuçları	s. 37
Tablo 5: Kontrol ve Hayali Temas Koşullarında Bulunan Katılımcıların Suriyeliler ile Aralarındaki Sosyal Mesafenin İkili Karşılaştırılma Sonuçları	s. 38
Tablo 6: Hayali Temas ve Sosyal Statü Değişkenlerinin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Ana ve Etkileşim Etkileri için İki Yönlü Çok Değişkenli Kovaryans Analizi (MANCOVA) Sonuçları	s. 42

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Bilgilendirilmiş Onam formu	ek s. 1
Ek 2: Demografik Bilgi Formu	ek s. 2
Ek 3: Manipülasyonlar	ek s. 4
Ek 4: Hayali Temas Manipülasyon Kontrol Soruları	ek s. 8
Ek 5: Gruplararası Tehdit Ölçeği	ek s. 9
Ek 6: Gruplararası Kaygı Ölçeği	ek s. 11
Ek 7: Dış-grup Üyeleri ile Temas Etme Niyeti Ölçümleri	ek s. 12
Ek 8: Sosyal Mesafe Ölçeği	ek s. 13
Ek 9: Teşekkür	ek s. 14

GİRİŞ

Orta Doğu'nun büyük bir kısmında baş gösteren Arap Baharı sonrası meydana gelen iç çatışmalardan dolayı birçok insan yerleşim yerlerini terk etmek zorunda kalmış ve sonrasında göç hareketleri giderek artmıştır. Türkiye bu göç hareketlerinden en fazla etkilenen ülkeler arasındadır. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü istatistiklerine göre (UNCHR, 2019), 30 Nisan 2019 itibarıyla Türkiye'de sayıları 4.000.000'a yaklaşan mültecilerin yaklaşık %91'ini Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır ve %96'sı Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde yaşamaktadır. Bu nedenle Suriyeli sığınmacılar Türkiye vatandaşlarının günlük rutinlerine, yaşam biçimlerine ve hatta iş olanaklarına yüksek oranda ortak olmuşlardır. Bunun sonucunda kısıtlı kaynakları paylaşmak durumunda kalan iki farklı grup arasında önyargı ve ayrımcı davranışlar artmıştır (Karataş, 2015; Akpınar, 2017; Polat ve Kaya, 2017; Sönmez ve Adıgüzel, 2017). Bütün bu çıktılar göz önünde bulundurulduğunda, çoğunluk grubun Suriyelilere yönelik olumsuz tutum ve davranış eğilimlerini azaltmak toplumsal ahenk ve birlikte yaşama isteği bakımından önemli görünmektedir.

Göçmenlere veya azınlık gruplara yönelik olumsuz tutum ve ayrımcı davranışları azaltmaya yönelik neler yapılabileceğine ilişkin çeşitli kuramlar ortaya atılmış, insan türünün grup-İçi ve gruplar arasındaki davranışları açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kuramlar arasında Gruplararası Temas Kuramı (Allport, 1954) merkezi bir yer tutmaktadır ve beş yüzü aşkın çalışmada sosyal temasın önyargıları düşüren bir mekanizma olduğu gösterilmiştir (Pettigrew ve Tropp, 2006). Bu araştırmada, Suriyeliler temelinde dış-gruba yönelik davranışsal eğilimlerin nedenleri ve sonuçlarının Gruplararası Temas Kuramı çerçevesinde incelenmesi hedeflenmektedir. Bu yüzden bu çalışmada hedef grup olarak Suriyeli sığınmacılar seçilmiştir.

Birinci bölümde, araştırmanın kuramsal alt yapısı ve alanyazındaki ilintili çalışmalar ile ilgili bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ana hattını oluşturan Gruplararası Temas Kuramı ve dinamikleri tanıtılmış, daha sonra dolaylı temas yöntemlerinden biri olan hayali temas ve temel mekanizmalarına değinilmiştir. Son olarak çalışmanın diğer bir değişkeni olan sosyal statü ve tutumlar arasındaki bağıntıya yer verilmiştir.

İkinci bölümde çalışmanın amacı ve hipotezleri sunulmuştur.

Üçüncü bölümde ise araştırmanın yöntemi ele alınmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri, araştırma deseni, uygulanan işlem ve veri toplama araçları hakkında bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Elde edilen verilerin sonuçları kuramsal çerçeve kapsamında tartışılmıştır. Son olarak çalışmanın kısıtlılıkları belirtilmiş ve gelecekteki ilintili çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

1.1 GRUPLARARASI TEMAS KURAMI

Sosyal psikologların ve sosyologların gruplararası temas üzerindeki ilgisi, yirminci yüzyılın ikinci çeyreğinde endüstri ve örgütsel psikoloji üzerine yapılan ve beşeri ilişkilerin, güdülenmenin ve iş doyumunun üretim üzerindeki etkilerini inceleyen Hawthorne çalışmalarına dayanmaktadır. Bu çalışmalarda gruplararası ilişkilerin ve sosyal etkileşimin insan davranışlarını şekillendirdiğini gösteren sonuçlar araştırmacıların rotalarını gruplararası temas üzerine çevirmelerine neden olmuştur (Pettigrew ve Tropp, 2011). Ardından Sims ve Patrick'in (1936) Alabama Üniversitesi'nde yürüttükleri çalışma, dolaylı da olsa gruplararası temas çalışmaları arasında ilk sırayı almıştır. Bu çalışmada, tamamı beyaz olan kuzey kampüs öğrencilerinin önyargı düzeyinin, tamamı siyah olan güney kampüs öğrencilerine karşı her geçen yıl arttığı bulunmuştur. Bu artışın sebebi, kuzey ve güney kampüslerinin tamamen ayrılmış olduğu için siyah ve beyaz öğrencilerin temas etme fırsatının bulunmayışına, sonuç olarak iki grup öğrencilerinin temas edememesine bağlanmaktadır.

Devam eden çalışmalar daha doğrudan ve daha uygun koşullar altında gerçekleşmiştir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde Deniz Ticaret Filosunda uygulanan ırk ayrımının kaldırılması, gemi ve filolarda beyaz ve siyah vatandaşların beraber seyahat etmesine ve bunun sonucunda daha yakın bağların geliştirilmesine neden olmuştur (Brophy, 1945). Sonuç olarak, beyaz denizciler siyah denizciler ile seyahat ettikçe ırk ile ilgili tutumları da olumlu yönde değişim göstermiştir. Benzer şekilde Kephart (1957) siyah iş arkadaşları ile çalışan beyaz polis memurlarının diğer polis memurlarına oranla daha az ırkçı tutumlara sahip olduğunu bulmuştur. Bu polis memurları siyah bir iş arkadaşı ile çalışmaya, polis karakollarına siyah polis memurlarının da dâhil edilmesine daha fazla rıza göstermiş ve kendinden daha rütbeli bir siyah polis memurundan emir almaya daha az itiraz etmişlerdir (Kephart, 1957; akt. Pettigrew ve Tropp, 2006). İntitli bir çalışma olarak, Allport ve Kramer (1946), eşit statüde gerçekleşen temasın Yahudilere karşı olan önyargı üzerindeki etkilerini

araştırmak için Musevi olmayan 10 öğrenci ile bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada, öğrenciler Yahudiler ile temas kurdukça, önyargı düzeylerinde düşüş gerçekleşmiştir.

Takip eden yıllarda, Williams (1947) *Gruplararası Gerilimin Azaltımı* adlı tekyazımında, Gruplararası Temas Kuramının ilk formülasyonunu içerdiği söylenebilecek 102 test edilebilir önerme sunmuştur. Bu tekyazımda, temasın pozitif etkilerinin en fazla, (1) grupların aynı statüde ve ortak menfaatte olduğu, (2) samimi bir gruplararası temasa teşvik edilen, (3) bireylerin kendi gruplarının kalıpyargı içeren düşünceleri ile aynı fikirde olmadığı ve (4) davranışların grup sınırlarının ötesine geçtiği durumlarda gözlemlendiğini savunmuştur. Williams bu önermeleri ile eksik de olsa, gruplararası temasın olası bulgularını öngörmektedir.

Stouffer (1949; akt. Pettigrew ve Tropp, 2011) İkinci Dünya Savaşı'na katılmış askerler ile yaptığı çalışmada, 1944-1945 kışında gerçekleşen Ardenler Taarruzu sırasında Afrika asıllı Amerikalılar ile yan yana savaşan beyaz Amerikan askerlerinin siyah Amerikan askerlerine karşı olan tutumlarının ciddi şekilde olumlu bir hâl aldığını göstermiştir. Fakat devam eden analizler, askerlerdeki olumlu tutum değişiminin savaş dışında devam etmediğini de ortaya koymuştur.

Williams ve Samuel'in yürüttüğü çalışmalar ve ortaya çıkan sonuçlar bu alandaki çalışmaları hızlandırmıştır. İlerleyen zamanda, Deutsch ve Collins (1951) yarı-deneysel bir desen tasarlayarak Newark alanında gerçekleşen sosyal konut projelerinde bir grup beyaz ve siyah yerliyi ayrı apartmanlara, bir grup beyaz ve siyah ise aynı apartmanlara yerleştirmişlerdir. Sonuç olarak, aynı apartmana yerleştirilen beyaz bireyler, ayrı binalara yerleştirilen bireylere nazaran siyahlara karşı çok daha ılımlı tutumlar göstermiş ve aynı zamanda farklı grupların yer alacağı konut projelerini de desteklemişlerdir.

Yirminci yüzyılın ortasında teması dolaylı da olsa konu alan bu gelişmeler, Allport'un düşünce bağlamına dayanak oluşturmuştur. Sonuç olarak, 1954 yılında yayınlanan *Önyargının Doğası* adlı kitabında gruplararası temasın en etkili formülasyonunu ve açıklamasını yapmıştır. Allport'a göre (1954), uygun koşullar altında, farklı gruplar arasındaki sosyal temas gruplararası önyargıyı azaltmaktadır. Allport (1954), gruplararası temasın olumlu etkilerinin ancak dört koşul altında ortaya çıkabileceğini savunmaktadır: (1) Grupların eşit statüde olması, (2) gruplar arasında

ortak hedeflerin bulunması, (3) gruplararası işbirliğinin olması ve (4) bu ilişkinin yasalar, kurumlar veya otoritelerce desteklenmesi.

Allport eşit statü kavramını, her iki grubun da buldukları konum minvalinde açıklamaktadır (Cohen ve Lotan, 1995). Bu noktada önemli olan husus, grupların mevcut durumları üzerinde eşit statü beklentisi ve algısına sahip olmalarıdır (Pettigrew, 1998). Pettigrew ve Tropp (2011), eşit statünün, gruplar arasındaki bir temas ortamında her grup üyesinin düzenlenen etkinliklere, önerilen fikirlere ya da karar verme mekanizmasına katılma ve uygun kaynaklara ulaşmada eşit fırsatlara sahip olması ile gerçekleşeceğini öne sürmektedir.

Gruplararası temas, hedeflerin açık ve ulaşılabilir olduğu (Miller ve Harrington, 1992) ve ortak bir sosyal yapının inşası için her iki grubu kapsayan bir üst hedefin bulunduğu durumlarda olumlu çıktılara sahip olabilir (Brewer, 1996). İşbirliği içinde olma ve aynı amacı paylaşıyor olma koşullarını karşılaştıran başka bir çalışmada ise, iki koşulun birlikte olması durumunun gruplararası yanlılıkta azalmaya ve dış-grup üyelerine yönelik olumlu yüz ifadeleri takınmaya etkisi olduğu ortaya koyulmuştur (Gaertner ve diğerleri, 1999; akt. Küçükkömürler ve Sakallı-Uğurlu, 2017).

Gruplararası temas, belirgin bir sosyal onaylama ile daha kabul edilir hâle gelerek daha etkili bir biçime bürünmektedir (Pettigrew, 1998). Otoritelerin desteği de bu kabulün normlarını ve kapsamını belirler (Pettigrew, 1998). Hükümet, basın, vakıf kuruluşları ve sivil toplum örgütleri gibi kurumların gruplararası olumlu ilişkileri desteklemesi, olumlu tutumların gelişimi adına önemlidir. Bu kurumlar ve kuruluşlar, gruplararası ilişkileri yönetecek eğitimi, kaynakları ve teşvik edici durumları destekleyen bir sistemi ve ortamı yaratabilirler (Chavis, Florin ve Felix, 1993). Böylece bireyler farklı grup üyeleri ile temas kurmaya daha fazla cesaretlendirebilir.

Allport'un koşullarına ek olarak Pettigrew (1998), kendini açma (self-disclosure) olarak adlandırılan ve arkadaşlık bağlarının oluşumunu sağlayan bir mekanizmanın oluşmasına neden olan "gruplararası arkadaşlık" (cross-group friendship) koşulunun da temasın olumlu çıktılarını kolaylaştıran koşullar altında yer alması gerektiğini ifade etmiştir. Meta-analizler, gruplararası arkadaşlık koşulunun, temasın diğer tüm koşullarından daha güçlü etkiler gösterdiğini bulmuştur (Pettigrew ve Tropp, 2011). Bu yüzden gruplararası temas kuramının yeniden formülasyonunu yaparak, gruplararası arkadaşlık koşulunu temasın olumlu etkilerini arttıran beşinci ve

en önemli koşul olarak belirlemişlerdir. Pettigrew (1998), daha önce Allport'un belirtmiş olduğu ve temasın olumlu sonuçlanabilmesi için gerekli olan koşulların ise sadece temasın olumlu şekilde gerçekleşmesini kolaylaştıran koşullar olduğunu ve bu koşullar bulunmadığında dahi sosyal temas sonucunda olumlu çıktılar elde edilebileceğini savunmuştur.

Boylamsal çalışmalar da farklı etnik gruplar arasında gerçekleşen sosyal temasın dış-grup tutumları üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (Levin, Van Laar ve Sidanius, 2003). Benzer şekilde Dhont, Va Hiel, De Bolle ve Roets (2012) bu çalışmaların bir replikasyonunu gerçekleştirerek temasın zaman içinde önyargıyı anlamlı şekilde düşürdüğünü ve bu etkisini artan şekilde devam ettirebildiğini ortaya koymuştur. Herek ve Capitanio (1996) heteroseksüel Amerikalılar ile gerçekleştirdikleri çalışmada temas ve eşcinsellere karşı sergilenen olumlu tutumlar arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Bir yıl sonra tekrarlanan çalışma, temas ve tutumlar arasında karşılıklı bir ilişkiye neden olmuştur: temas daha fazla olumlu tutuma, daha olumlu tutuma sahip olma da daha fazla temasa neden olmuştur.

Works (1961) bahsedilen benzer etkilerin Afrika asıllı Amerikalılar için de geçerli olduğundan bahsetmiştir. Yürüttüğü çalışmada, farklı grupların dâhil olduğu bir sosyal konut projesinde beyaz ve siyah Amerikalılar arasında gerçekleşen temas, siyah yerleşimcilerin tutumlarının beyazlara karşı anlamlı şekilde olumlu hâle geldiğini göstermiştir. Elli dokuz üniversite öğrencisi ile yürütülen bir diğer boylamsal çalışmada (Holzberg ve Gewitz, 1963) öğrenciler bir yıl boyunca profesyoneller ile birlikte, zihinsel rahatsızlıkları olan bireylerin problemleri hakkında çeşitli tartışmalar sürdürmüşlerdir. Yıl boyunca süren bu programa katılan öğrenciler, kontrol grubuna kıyasla zihinsel rahatsızlığı olan kişilere karşı daha olumlu tutum göstermişlerdir. Örnekleme Beyaz, Siyah ve Latin Amerikalılardan oluşan bir çalışmada (Emerson, Kimbro ve Yancey, 2002) daha çeşitli ırk mensuplarından oluşan üyelerin bulunduğu okullarda okuyan bireylerin, diğerlerine oranla farklı gruplardan olan üyeler ile daha fazla arkadaşlık kurdukları bulunmuştur. Bu etki yetişkinliklerinde de devam etmiştir.

1.2. GRUPLARARASI TEMASIN MEKANİZMALARI

1.2.1. Dış-grup Hakkında Bilgi Edinme

Allport (1954), bireylerin gruplararası temas sayesinde dış-grubun kültürü, yaşam biçimi, inançları hakkında daha fazla bilgi edindiğini, bu sayede dış-grup ile ilgili belirsizliklerin giderildiğini belirtmektedir. Edinilen yeni bilgiler dış-grubun olumsuz görünümünü değiştirir ve böylece olumlu tutumlar geliştirilebilir. Stephan ve Stephan (1984) yürüttükleri çalışmada, Meksikalı öğrenciler hakkında bilgi sahibi olan ABD’li öğrencilerin, bilgi sahibi olmayan öğrencilere göre daha fazla olumlu dış-grup tutumu geliştirdiğini bulmuştur. Bununla ilintili olarak, Binder ve arkadaşları (2009) altı aylık bir boyamsal çalışmada, Alman, Belçikalı ve İngiliz ortaokul öğrencilerinin birbirleri ile temas hâlinde olduğu süre arttıkça gruplar arasındaki sosyal mesafenin azaldığını tespit etmişlerdir. Geçen süre boyunca dış-grup hakkında edinilen yeni bilgiler dış-grup üyelerinin davranışlarını daha tahmin edilebilir bir şekle büründürmüştür.

1.2.2. Davranış Değişimi

Alanyazında davranış değişikliğine yol açan mekanizmanın tutum değişikliği olduğuna işaret eden çalışmalar bulunmaktadır (Pettigrew ve Tropp, 2011). Fakat sosyal psikoloji çalışmaları bu durumun tam tersini de göstermektedir: davranış değişimi aynı zamanda tutum değişiminin öncülüdür (Olson ve Stone, 2005). Yeni bağlamlar ve normlar beraberinde yeni beklentilere de uymayı gerektirir (Pettigrew, 1998). Bahsedilen bu beklentiler dış grup üyelerinin psikolojik kabulünü de içerirse, bu davranışlar tutum değişikliği yaratmada etkili olabilirler (Pettigrew, 1998). Dış-grup üyeleri ile tekrar tekrar temas hâlinde bulunmak devam ettirilen davranış sürecini destekleyebilir (Jackman ve Crane, 1986). Gruplar arasındaki temasın süreç içinde tekrar tekrar kurulması, her iki grubu daha rahat ve daha “farkında” hissettirir (Zajonc, 1968).

Etnik çeşitlilik ve bu çeşitliliğe dâhil olabilme gibi yeni durum ve beklentilerle karşılaşıldığında, eski önyargılar sergilenen yeni davranışlarla çelişebilir. O hâlde, bu

yeni durumun yol açtığı bilişsel çelişki, tutumların değişimiyle çözülebilir (Aronson, 1997). Sonuç olarak, uygun bir gruplararası temas davranış değişikliğine, davranış değişikliği ise tutum değişikliğine neden olabilir.

1.2.3. Duyuşsal Bağlantıları Genellemek

Söz konusu gruplararası temas olduğunda duygulanım önemli bir yer tutmaktadır. Kaygı, gruplar arasındaki tutumların en yaygın belirleyicidir ve dış-gruba karşı olabilecek olumsuz tepkileri alevlendirebilir (Islam ve Hewstone, 1993). Bu gibi kaygı ve huzursuzluk verici duygulanımlar gruplararası önyargı ortada olmadığında dahi ortaya çıkabilir (Devine, Evett ve Vasquez-Suson, 1996; akt. Pettigrew ve Tropp, 2011). Fakat daha önceki olumsuz deneyimler kaygıyı arttırsa bile, sürmekte olan temas deneyimleri kaygıyı düşürebilir (Pettigrew, 1997).

Uygun bir temas sayesinde canlanan olumlu duygulanımlar gruplararası temas etkilerine aracılık edebilir. Bu bağlamda empati, birçok çalışmada kullanılan önemli bir aracı değişkendir (Reich ve Purbhoo, 1975). Ayrıca, gruplararası arkadaşlık, rahatlık ve beğeni duygularını geliştiren önemli bir araçtır (Herek ve Capitano, 1996). Dolayısıyla, dış-grup üyesi ile kurulan temas sırasında geliştirilen olumlu duygulanımlar dış-grubun tümüne de genellenir.

1.2.4. İç-grubun Yeniden Değerlendirilmesi

Uygun koşullardaki temas, bireylerin iç-grupları hakkında içgörü geliştirmesine sebep olabilir (Pettigrew, 1998). Pettigrew'e göre (1997), gruplararası temas iç-grubu yeniden değerlendirmeye ve iç-grup normlarından uzaklaşmaya neden olur. Böylece bireyler iç-gruplarının zihinlerindeki görünümünü yeniden şekillendirir ve dış-grup hakkında daha geniş ve daha olumlu tutumlara sahip olur. Bu durumu destekleyecek şekilde Wilder ve Thompson (1980) yürüttükleri çalışmada, bireylerin iç-grupları ile daha az temas hâlinde olduğunda, dış-gruba karşı daha az olumsuz tutumlara sahip olduklarını bulmuşlardır.

1.2.5. Genelleme Etkisi

Kişilerin dış-grubun tüm üyeleri ile temas hâlinde bulunması imkânsızdır. Bu nedenle, söz konusu dış-gruba yönelik tutumlar olduğunda, temas hâlinde bulunulan dış-grup üyesine karşı olumlu tutumların dış-grubun tümüne genellenmesi beklenir. Bu süreç temas kuramının ana gövdesini oluşturmaktadır. Temasın kişiler arası boyuttan gruplararası boyuta taşınabilmesi için yeni kazanılan pozitif tutumların tüm gruba genellenmesine ihtiyaç vardır. Ancak bu şekilde bireylerin tüm gruba ilişkin önyargı ve olumsuz tutumlarında bir değişim meydana gelebilir.

Temasın olumlu etkilerini genellemeyi engelleyebilecek iki ana etken vardır. Bunlardan ilki, kategorizasyon ile ilgili olan psikolojik faktörlerdir: “Evet, bu insanları sevdim fakat gruplarının geri kalanından kesinlikle farklı özelliklere sahipler.” (Pettigrew, 2007). Allport’a göre (1954), temas hâlinde bulunulan ve pozitif tutumlar geliştirilen bazı dış-grup üyeleri diğer dış-grup üyelerinden hariç tutulur ise bu grup üyelerine diğer dış-grup üyelerine gösterildiği gibi olumsuz tutumlar sergilenmez. Fakat böyle bir durumda, temas edilen dış-grup üyesine karşı geliştirilen olumlu tutumlar da dış-gruba genellenmez. Böylece temas sadece kişiler arası düzeyde kalarak gruplar arasındaki olumsuz tutumları düşürme amacına ulaşamaz. Bir diğer etken ise sosyal normlardır. Temasın neden olduğu tutum değişimine zıt gelen normlar, bireylerin sosyal bağlamlarından daha farklı düşünmesini engelleyebilir (Pettigrew ve Tropp, 2011). Yine de, bu iki engele rağmen, bireyler dış-grup üyelerine karşı geliştirdikleri olumlu tutumları dış-grubun tümüne üç farklı şekilde genellebilir.

Birincisi, bireylerin temasın gerçekleştiği durumları yaşantılarındaki diğer durumlara da genellemesidir. Pettigrew ve Tropp (2011), 17 çalışma ile geliştirdikleri meta-analizde, insanların temas hâlinde oldukları durumları, iş, okul ve komşuluk ilişkilerine de genellediğini tespit etmiştir.

İkincisi, birincil aktarım etkisi olarak da addedilen, bir ya da daha çok dış-grup üyesi ile temas sonucu oluşan olumlu etkilerin dış-grubun tümüne karşı genellenen olumlu tutumlar olarak kendini göstermesidir (Pettigrew, 1997). Böyle bir genelleme, temasın olumlu etkilerinin kişilerarası düzeyden gruplararası düzeye ulaştığı ilk noktadır. Ayrıca, Hewstone ve Brown (1986) temas etkilerinin tüm gruba genellenmesinin sadece grup üyeliğinin belirgin olduğu durumlarda gerçekleştiğini

savunmaktadır. Grup kimliği görünür olmadığında, temas etkileri kişilerarası düzeyde kalmaktadır (Voci ve Hewstone, 2003). Pettigrew ve Tropp (2011), temas etkilerinin en iyi işlediği koşul olarak her iki grup üyesinin de kendi gruplarının özelliklerini büyük oranda yansıtan prototipik üyeler arasındaki teması işaret etmektedir. Fakat grup üyeleri tipik olmayan üyeler olduğunda dahi temasın pozitif tutumlarının genellendiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Hamburger, 1994; Werth ve Lord, 1992)

Üçüncüsü, temas sonucu herhangi bir dış-grup üyesine karşı geliştirilen olumlu tutumların dış-grubun tümüne genellendiğinde, yine bu tutumların, temas hâlinde bulunulmayan diğer dış-gruplara da genellenmesidir (ikincil aktarım etkisi). Pettigrew'e göre (1997), bireyler temas sonucu kendi iç-grupları ile ilintili içgörü sahibi olurlar ve iç-gruplarını tekrar değerlendirirler.

Bir birey herhangi bir gruba karşı önyargılı ise diğer gruplara karşı da önyargılı olması daha olasıdır. Bireyin önyargılı olduğu gruba karşı olan tutumlar olumlu hâle getirilebilir ise, bu olumlu etki diğer gruplara da yayılabilir (Pettigrew ve Tropp, 2011). Örneğin, Oliner ve Oliner (1988), İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Yahudileri soykırımdan kurtaran Avrupa vatandaşlarının Yahudi olmayan farklı sosyal kimlik ve sınıftaki insanlar ile daha fazla temas hâlinde olduklarını göstermişlerdir.

1.3. DOĞRUDAN TEMASIN DOĞURDUĞU KISITLIKLAR

Bireyler, temas sayesinde kazandıkları olumlu tutumları dış-grubun tümüne genelliyor ise, olumsuz tutumları da dış-grubun tümüne genelleyecektir. Bu noktada sosyal temasın içeriği ve niteliği önem kazanmaktadır. Her doğrudan temas girişimi beraberinde olumlu sonuçlar doğurmayabilir yahut her bireyin diğer dış-grup üyesi ile doğrudan temas fırsatı olmayabilir (Vezzali, Hewstone ve Capozza, 2014). Bireyleri diğer dış-gruplardan doğal olarak ayıran iş, okul, çalışma, kültür ve ikamet ettikleri bölge gibi faktörler doğrudan teması zorlaştıran faktörlerdir. Farklı grupların birbirlerinden kopuk ve çok ayrılmış yaşantıları olması, insanların temas edecek fırsatı ve uygun koşulları yakalayamamasını doğurmaktadır (Husnu ve Crips, 2010). Örneğin, ayrılmış iki devlete dönüşen Batı ve Doğu Almanya'da yürütülen ve araştırmacıların gruplararası arkadaşlık ile yabancılara karşı dış grup tutumlarının

arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada (Wagner, van Dick, Pettigrew ve Christ, 2003), Batı Almanyalı (%9.7 oranındaki yabancı nüfusu) olmaya kıyasla Doğu Almanyalı (%1.9 oranındaki yabancı nüfusu) olmanın temas bakımından daha az fırsat sahibi olma ve daha az farklı gruptan arkadaşına sahip olma ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Sosyal temasın dış-gruba ilişkin olumsuz tutumları azaltabilmesi ve değiştirebilmesi için öncelikle farklı grup üyelerine temas sağlayabilecekleri bir fırsat ve ortam yaratılmalıdır. Çeşitli grupların temas kurmak için yeterli yakınlıkta yaşadığı fakat aynı zamanda hâlâ daha ayrılmış toplumlar olma özelliğini devam ettirdiği, temasın bu yakınlığa rağmen çok az ve anlamsız olduğu paralel hayatlar günümüzde de varlığı devam ettirmektedir (Crisp, Miles ve Husnu, 2014).

Bir diğer faktör ise alışılmadık dış-grup üyelerine karşı duyulan tehdit algısıdır. Algılanan tehdit bireylerin dış-grup üyeleri ile temas etmeyi istememesine sebep olabilir (Stephan, Stephan ve Gudykunst, 1999). Özellikle bireylerin gruplararası kaygı düzeyi fazla olduğu durumlarda, doğrudan temas kişilerde yüksek tehdit algısına neden olabilir. Bir bireyin davranışı tahmin edilemez olduğunda, bireylerdeki belirsizlik düzeyi ve kaygı artar. Literatürdeki çalışmalar (Stephan, Stephan ve Gudykunst, 1999) benzer şekilde, belirsizlik arttığında temas anındaki kaygının da arttığını göstermektedir. Örneğin bir dizi araştırmada (Corrigan, Watson ve Ottati, 2003; Penn ve diğerleri, 1994), bireyler, zihinsel rahatsızlığa sahip bireyleri tehlikeli ve davranışlarının yordanamaz olduklarını düşündükleri için zihinsel rahatsızlığa sahip olan bireyler ile kurdukları temas anında kontrol grubuna göre daha fazla belirsizlik yaşamışlardır. Özellikle tehlikeli ve öngörülemez şartlar altında, diğerlerinin tutum ve davranışlarını öngörmek ile ilgili olan belirsizlik kaygıyı yüksek oranda ateşleyebilir (Gudykunst, 1985). Bu yüzden, yüksek kaygı temastan kaçınmaya sebep olabilir (Corrigan, Watson ve Ottati, 2003) veya temasın olumlu etkilerini engelleyebilir (Pettigrew ve Tropp, 2008). Sonuç olarak, bu şekildeki bir sosyal temas negatif çıktılara neden olacaktır. Bu gibi durumlarda araştırmacılar, dolaylı temas (indirect contact) uygulamalarının doğrudan temas uygulamalarından daha önce gelmesinin gruplararası ilişkiler bakımından daha sağlıklı olacağını belirtmişlerdir (Dovidio, Eller ve Hewstone, 2011; Turner, Hewstone ve Voci, 2007). Böylece bireylerin gruplararası kaygı ve algıladıkları tehdit düzeyleri görece kontrol altına alınmış olacaktır.

Böylece temas çalışmaları son yirmi yıllık süreçte dolaylı temas üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu araştırmalar, (a) bir iç-grup üyesinin başka bir dış-grup üyesi ile arkadaşlığını bilme yoluyla gerçekleşen yayılcı temas (extended contact) (Wright, Aron, McLaughlin-Volpe ve Ropp, 1997), (b) bir iç-grup üyesinin bir başka dış-grup üyesi ile olan temasını gözleme yoluyla gerçekleşen temsili temas (vicarious contact) (Wright, Aron, McLaughlin-Volpe ve Ropp, 1997), (c) farklı grup üyeleri arasındaki sosyal temas kitle iletişim araçları yoluyla maruz kalma (radyo, televizyon, sosyal medya vb.) olarak addedilen parasosyal temas (parasocial contact) (Schiappa, Gregg ve Hewes, 2005) ve (d) zihinsel imgeleme ile bir dış-grup üyesi ile olan teması hayal etme yolu ile gerçekleşen hayali temas (imagined contact) (Crisp ve Turner, 2009) çalışmalarına yönelmiştir. Bu çalışmada, diğer dolaylı temas araştırmaları arasında nispeten daha yeni olan ve hâlâ daha dış-grup tutumları üzerinde olumlu bir anlamlı etkisi olup olmadığı hakkında kanıtlar gereken hayali temas üzerine odaklanılmıştır. Söz konusu hayali temas olduğunda, zihinsel imgeleme (mental imagery) kilit bir rol oynamaktadır. Çünkü hayali temas çalışmalarındaki yönergelerin ve görevlerin tümü zihinsel imgeleme yolu ile gerçekleşmektedir.

1.4. ZİHİNSEL İMGELEME

Alanyazında zihinsel imgelemenin insan davranışları üzerindeki etkisini ortaya koyan birçok kanıt bulunmaktadır (Taylor, Pham, Rivkin ve Armor, 1998). Örneğin sağlık psikolojisinde, zihinsel imgeleme, bireylerin sağlık ile ilgili amaçlarına ulaşmayı teşvik etmek (Anderson, 1983; Greitemeyer ve Würz, 2005) ve motor öğrenmeyi geliştirmek (Page, Levin, Sisto ve Johnston, 2001) için kullanılmıştır. Tüketici araştırmacıları ise zihinsel imgeleme yöntemlerini kullanarak tüketicilerin reklam ürünleri üzerindeki davranışsal niyetlerini ve tutumlarını geliştirmişlerdir (Escalas ve Luce, 2004). Kişilik psikolojisi üzerinde çalışan araştırmacılar, zihinsel imgeleme yöntemi ile bireylerin gelecekteki benliklerini hayal etmesi sonucunda, kendi eylemlerini ve benlik algılarını nasıl yönettiklerini çalışmışlardır (Markus ve Nurius, 1986). Ayrıca, zihinsel imgelemenin spor dallarında verimli şekilde kullanılması, sporcuların performanslarını ve motivasyonlarını arttırmıştır (Vealey ve Greenleaf, 1998). Fizyoterapistler, zihinsel imgeleyi kullanarak hastalardaki fiziksel

becerilerin ve motivasyonun arttığına ilişkin veriler sunmuşlardır (Warner ve McNeill, 1988). Literatürdeki tüm bu gelişmeler, zihinsel imgeleme ve hayal etme gücünün insan davranışları üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Sözü edilen çalışmalarda hayal etme veya zihinsel imgeleme olarak adlandırılan yöntemin bireylerin tutum ve davranışlarını değiştirmede etkili bir araç olduğu görüşü desteklenmiştir.

Zihinsel imgeleme, sosyal algılamada, planlı ve amaç odaklı davranışlarda merkez bir role sahip olabilecek bir önemli bilişsel süreç ise, bu etkili mekanizma gruplararası davranışlarda da bir değişim aracı olarak kullanılabilir (Crisp ve Turner, 2012). O hâlde, belirli bir sosyal bağlamı veya örüntüyü hayal etmek bu deneyimi direkt olarak yaşama sürecini etkin hâle getiriyor ise, aynı süreç bir gruplararası temas senaryosunu hayal ettikten sonra da etkin hâle gelebilir ve diğer gruba karşı olan önyargı ve ayrımcılık azalabilir (Turner, Crisp ve Lambert, 2007). Tüm bu çıkarımlar, hayal etme eyleminin gruplararası temas kuramına uyarlanarak, önyargı gibi benliğin her alanına nüfuz eden köklü tutumların veya davranışların değişimine temel sağlayacağı söylenebilir.

1.4.1. Zihinsel İmgelemenin Temel İlkeleri

Beyin görüntüleme çalışmaları, zihinsel imgelemenin, bellek, duygulanım ve motor kontrol davranışlar ile aynı nörolojik mekanizmaları harekete geçirdiğini göstermiştir. (Kosslyn, Ganis ve Thompson, 2001). Bu çalışmalar aynı zamanda zihinsel imgelemenin bireylerin sosyal bilişlerinde oynadığı rolün önemini de açığa çıkarmıştır. Her birey, zihninde duygulanım ve inançlar gibi diğer insanların zihinsel durumlarını anlamasını sağlayan temsili davranışlar barındırır (Roese ve Olson, 1996). Ortak motor temsiller de, temsili davranışlar ile algılanan davranışların uyduğu oranda aktive olurlar (Preston ve de Waal, 2002). Bunun gibi çalışmalar, bu tür imgelemelerin, bireylerin planlı davranışları ve sosyal etkileşim kurmadan önceki hazırlanma aşamalarında nasıl önemli bir bilişsel süreç oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Crisp ve Turner, 2012).

Hayal etme, sadece diğerlerinin zihinsel durumlarını tahmin etmede değil, aynı zamanda bireylerin kendi tutum ve davranışlarının anlık çıkarımlarında bulunma yetisinde de ana bir rol oynamaktadır (Crisp ve Turner, 2012). Kahneman ve Tversky

(1982) hayal etme davranışını, temel işlevselliği devam ettiren, bireylerin öz-değerlendirme ve epistemik ihtiyaçlarını karşılayan sezgisel bir araç olarak tanımlamaktadır. Hayal etmenin bu ihtiyaçları karşıladığı düşüncesi, geçmişte sergilenen davranışların alternatif olasılıklarını göz önünde bulundurma olarak tanımlanan karşıolgusal düşünme (counterfactual reasoning) çalışmalarında gösterilmiştir (Galinsky ve Moskowitz, 2000). Alternatif olasılıkları hayal etmek duygulanım, yargılama ve davranışlar üzerinde önemli çıktılara sahiptir (Crisp ve Turner, 2012). Örneğin, aşağıdan yukarıya doğru olan bir karşıolgusal düşünme, alternatif durum ve davranışların daha iyi şekilde üretilmesine neden olur ve insanların daha iyi bir gelecek planlamasına olanak sağlayarak kendi kendilerine geliştirmelerine hizmet eden bir işlevsellik görevi görür (Roese ve Olson, 1996; Sanna, Carter ve Burkley, 2005). Bu yüzden, zihinsel imgeleme sadece diğerlerinin zihinsel durumlarını tahmin etmede insanlara yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda benlik saygısını sürdürmede ve günlük hayatta karşılaşılan herhangi bir sorun hakkında insanlara yardımcı bir araç olarak hizmet eder (Crisp ve Turner, 2012).

Zihinsel imgeleme, bireylerin kendi ve diğerlerinin davranış ve tutumları hakkında çıkarımda bulunma ve davranışlarını tahmin etme işlevinin yanı sıra, seçim yapma, kendini hazırlama, amaca yönelik davranışların planlanması ve davranış değişikliğinde de temel bir işlev görür (Anderson, 1983). Ratcliff ve arkadaşlarının (1999) yürüttüğü bir çalışmada, bir grup öğrenciden, insanların ders çalışmayı eğlenceli bulması gerektiğine ilişkin sebepler hakkında düşünceleri istenirken, diğer bir grup öğrenciden ise ders çalışmayı daha eğlenceli hâle getirecek eylemler hakkında hayal kurmaları istenmiştir. Sonuçlar, bu eylemleri hayal etmenin nedenler sunmaktan daha etkili ve üretici ders çalışma davranışına neden olduğunu göstermiştir.

Hayal etme eylemi, plan kurma ve karar alma (Anderson, 1983), spor performansı (Feltz ve Landers, 1983), fobilere klinik müdahaleler (Raune, McLeod ve Holmes 2005), reklamcılık (Escala ve Luce, 2004), sağlık (Sherman, Cialdini, Schwartzman ve Reynolds, 1985) ve akademik başarıyı artırma (Pham ve Taylor, 1999) gibi alanlarda da etkili bir davranış değiştirme aracı olarak kullanılmıştır. Tüm bu araştırma bulguları göstermektedir ki, gelecekteki olayları zihinsel olarak hayal etme kapasitesi, harekete geçme ve temel motor kontroller, sosyal çıkarımda bulunma, gelecek ve geçmişteki alternatif olabilecek olaylara karşı duyulan duygusal tepkileri

düzenleme ve davranış değişiminde önemli bir rol almaktadır (Crisp, Birtel ve Meleady, 2011).

1.5. HAYALİ TEMAS

Daha önce de değinildiği gibi, sosyal teması konu edinen birçok çalışma kuramsal çerçevesini Allport'un (1954) yayınladığı *Önyargının Doğası* adlı kitabından ve bu kitapta bulunan *Temasın Etkisi* adlı bölümünden almıştır. Allport bu bölümde hayali temasın ne tanımı ne de nasıl uygulanması gerektiği hakkında bilgi vermiştir. Fakat kısa da olsa şu söylemde bulunmaktadır:

Bazı kanıtlar, filmlerin, romanların ve sahne oyunlarının da etkili olabileceğine işaret etmektedir. Çünkü bu yöntemler bireylerin azınlık grup üyeleri ile özdeşleşmelerine neden olurlar. Bu yaklaşımın ders kitaplarından ve derslerden edinilen bilgilerden veya bir topluluk için çalışılan projelerden daha etkili olabildiklerine işaret eden bulgular vardır. Bu bulgular gelecekte de çalışılır ve tatminkâr sonuçlar elde edilir ise ilginç olasılıklarla karşılaşırız. İnsanların doğrudan birbirleri ile temas etmesi fazlasıyla güçlü bir tehdit oluşturabilir. İlk adımda, diğer grup üyeleri ile gerçekleşecek hayali düzeydeki daha ılımlı bir özdeşleşme teşviki daha etkili olabilir. Belki de gelecekte, kültürler arası uygulamaların hayal, sahne oyunları ve filmler ile başlaması gerektiğine ve daha gerçekçi olan yüz yüze (doğrudan temas) eğitim yöntemlerine adım adım geçilmesi gerektiğine karar veririz.

Allport (1954, syf. 453)

Allport bu söylemi ile dolaylı temas literatüründeki son yirmi yıllık gelişmenin önemli bir öngörüsünü yapmıştır. Allport'un değinmiş olduğu yöntemler, doğrudan müdahalelere kıyasla daha ılımlı ve daha az tehditkâr olduğundan dolayı, önyargı ile mücadelede etkili bir ilk adım olduğu düşünülebilir (Turner ve Crisp, 2012). Bu kapsamda, sosyal psikologlar zihinsel imgeleme yöntemini gruplararası temasa uyarlamış ve bu sayede daha ucuz, zahmetsiz ve aynı zamanda etkili bir müdahale yöntemi keşfetmişlerdir.

Hayali temas hipotezine göre (Crisp, Turner ve Lambert, 2007), zihinsel olarak dış-grup üyesi ile olumlu bir temasın hayalini kurmak dışgruba karşı olumlu tutum gelişimine neden olabilir. Bir başka deyişle hayali temas, hayal etmenin ilk adım olduğu, olumlu temasın teşvik edildiği bir düşünce yapısı ve insanları olumlu şekilde gelecekteki doğrudan temasa hazırlayan etkili bir yol olarak değerlendirilebilir (Crisp ve Turner, 2012). Böylece, belirsizlik, kaygı ve olumsuz stereotiplere sahip

olunmasından dolayı dış-grup üyeleri ile temas etmekten kaçınan bireyler için hayali temas, etkili bir temas öncesi hazırlık aracı olarak kullanılabilir (Crisp ve Turner, 2012).

Temelde yatan önerme, zihinsel bir ürün olarak hayal edilen olumlu bir sosyal temasın, dış-grup hakkında olumlu duyguları içeren zihinsel bir temas senaryosu (mental script) yaratacağı ve bunun sonucunda dış-gruba ilişkin daha olumlu bir algı ve gelecekteki doğrudan temasa geçme niyetinde bir artış olacaktır (Crisp ve Turner, 2012). Aynı zamanda hayali temas, belirtilen olumlu çıktılarına ek olarak, pahalı olmayan, uygulanması sadece bir kaç dakika süren, farklı grup üyelerini bir araya getirmek için karmaşık bir organizasyon gerektirmeyen ve doğrudan temasın uygulanmasının mümkün olmadığı durumlarda uygulanabilen bir yöntemdir (Stathi ve Crisp, 2008).

Miles ve Crisp (2013) tarafından gerçekleştirilen ve yetmişden fazla hayali temas araştırmasının sonuçlarının incelendiği meta analiz çalışmasında, hayali temasın dış-gruba yönelik olumsuz tutumları azalttığı ve daha olumlu gruplararası davranışı arttırdığı görülmüştür. Bu kapsamda, hayali temasın gruplararası tutumlar üzerindeki olumlu etkilerine (Turner, Crisp ve Lambert, 2007), gelecekte dış-grup üyeleri ile gerçekleşecek olan temas anındaki öz-yeterlik becerilerini geliştirdiğine (Stathi, Crisp ve Hogg, 2011), pozitif özelliklerin dış-grubun tümüne yansıtıldığına (Stathi ve Crisp, 2008) ve dış-gruba karşı hissedilen güvenin arttırdığına (Pagotto, Visintin, De Iorio ve Voci, 2012) ilişkin bulgular mevcuttur. Diğer çalışmalar hayali temasın gruplararası kaygı (Birtel ve Crisp, 2012; West, Holmes ve Hewstone, 2011), dış-grubun insandışılaştırılması (Vezzali, Capozza Stathi ve Giovannini, 2012), olumsuz kalıpyargılar (Brambilla, Ravenna ve Hewstone, 2012) ve kalıpyargı tehdidi (Abrams ve diğerleri, 2008) gibi negatif dış-grup değerlendirmelerini de azalttığına işaret etmektedir.

1.6. HAYALİ TEMASIN MEKANİZMALARI

1.6.1. Duyuşsal Süreçler

Çoğu zaman hem sosyal psikoloji hem de temas literatüründeki çalışmalar daha çok bilişsel temeller üzerine kurgulanmıştır. Fakat Pettigrew ve Tropp (2006) gerçekleştirmiş oldukları meta-analizde, duyuşsal süreçlerin temasın pozitif çıktıklarına neden olan en güçlü süreçler olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla hayali temas da doğrudan temas ile ilintili olan aynı duyuşsal mekanizmaları harekete geçirmektedir.

Bireyler diğer dışrup üyeleri ile çok az miktarda temas etme imkanına sahip olduklarında, bu grubun kültür, gelenek, yaşam biçimi ve günlük rutinleri hakkında çok az bilgiye sahip olurlar. Bunun sonucunda dış-grup üyelerine karşı algılanan kaygı artmakta ve bireyler dış-grup üyeleri ile temasa geçmeyi dahi uygun görmemektedir (Plant ve Devine, 2003; Shelton ve Richeson, 2005). İnsanlar dış-grup üyeleri ile temasa geçmiş olsa dahi, kaygının temasın olumlu çıktıklarına ket vurabileceğine ilişkin bulgular da vardır (Dovidio, Hebl, Richeson ve Shelton 2006). Turner ve Crisp'in gerçekleştirmiş olduğu çalışmada (2007), katılımcılardan bir kaç dakika boyunca eşcinsel bir birey ile temasa geçtiklerini ve bu temasın pozitif sonuçlandığını hayal etmeleri istenmiştir. Araştırmacılar katılımcıların hem tutumlarına hem de gruplararası kaygı düzeylerine ilişkin ölçümler almıştır. Çalışmanın bulguları göstermektedir ki, gruplararası kaygı, hayali temas ile dış-grup tutumları arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı değişkendir. Hüsnu ve Crisp'in yürüttüğü çalışmada da (2010), gruplararası kaygı, hayali temas ve gelecekte temas etme niyeti arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı değişkendir.

Duyuşsal faktörlerden bir diğeri, içgrupun dışgrupun niyetleri ve davranışları hakkında pozitif beklentilere sahip olması olarak tanımlanan gruplararası güvendir. (Lewicki, McAllister ve Bies, 1998). Dışgruba karşı geliştirilen güven, birlikte çalışma isteği, bilgi paylaşımı, iletişim ve problem çözümü gibi süreçlerde artışa neden olarak gruplar arasındaki ilişkileri geliştirmeye yardımcı olur (Hayashi, Ostrom, Walker ve Yamagashi, 1999). Aynı zamanda güven, çatışma yaşayan iki grubun gelecekteki ilişkilerini geliştirmeyi hedefleyen uzlaşma stratejilerinin de bir parçasıdır (Crisp ve Turner, 2012). İnsanlar dışgruba karşı güven geliştirdiklerinde, dışgrubu daha az

tehditkâr bulabilir ve bunun sonucunda, dış-grup ile temas etme niyetleri ve istekleri artabilir.

Turner, West ve Christie (2013), güvenin dışgruba karşı olan davranışsal eğilimleri ne oranda değiştirdiğini inceledikleri araştırmada, katılımcılardan mülteciler ile olumlu bir temas gerçekleştirdiklerini hayal etmeleri istenerek gruplararası güvene ilişkin de ölçümler alınmıştır. Bulgular, hayali temas koşulundaki katılımcıların kontrol koşulundaki katılımcılara kıyasla, mültecilere karşı daha olumlu bir yaklaşıma, daha olumlu tutumlara, daha düşük kaygıya ve daha yüksek güvene sahip olduğunu göstermektedir. Aynı çalışmada, katılımcılardan eşcinsel bir birey ile olumlu bir temas hayal etmeleri de istenmiştir. Yol analizi sonuçları, hayali temasın daha düşük kaygı seviyesini, daha olumlu dış-grup tutumlarını ve daha fazla dış-grup güvenini yordadığını göstermektedir.

Literatürdeki bazı bulgular (Vezzali, Capozza, Stathi ve Giovannini, 2012; Brambilla, Ravenna ve Hewstone 2012), hayali temas tarafından yaratılan gruplararası güvenin sadece bireylerin gelecekteki temas kurma niyetinde aracılık etmekle kalmadığını, aynı zamanda sadece insan türüne ait olan özel duygulanımların niteliklerinde de bir artışa (insan-dışlaştırmanın azalması) aracılık ettiğini göstermektedir (Crisp ve Turner, 2012). Güven, iç-grup için potansiyel bir risk unsurudur (Tam, Hewstone, Harwood, Voci ve Kenworthy, 2009). Herhangi bir kişiye güvenmek için bu riskleri kabul etmek ve davranışların, niyetlerin istismar edilmeyeceğine yakın bir düzeyde güvenceye sahip olmak gerekmektedir (Blackstock, 2001). Bu yüzden güven, dış-gruba yönelik tutumları konu alan çalışmalarda önemli bir değişken görevi görmektedir (Crisp ve Turner, 2007).

1.6.2. Bilişsel Süreçler

Gruplararası kaygı, güven ve tehdit olumlu bir hayali temas etkisi oluşturmada anahtar bir role sahip iken, bilişler de bu yapıyı oluşturmada önemli bir role sahip olabilir. Fakat hayali temasın bireylerin dışgruba karşı hissettiği kaygı, güven ve tehdidi yükseltmesi ve azaltması nasıl mümkün olabilir? Crisp ve Turner'a göre (2012), hayali temas bireylere, gelecekte bir dış-grup üyesi ile karşılaştıklarında, bu durum ile ilgili hangi beklentilere sahip olacaklarına ilişkin olumlu bir kalıp senaryo

(mental script) sağlar. Güven ve bağışlama gibi daha olumlu duygulanımların tohumlarını eken ve bireylerin gelecekteki dış-grup üyeleri ile karşılaşmaları hakkında kaygılarını da düşüren de bu kalıp senaryolardır (Crisp ve Turner, 2012). Kalıp senaryolar, davranış dizilerinin bilişsel birer temsilleridir (Schank ve Abelson, 1977). Bir birey, belirli bir eylemi gerçekleştirdiği bir senaryoyu hayal ettiğinde, bu kalıp senaryo belleğinde şekillenir ve saklanır (Crisp ve Turner, 2012). Bir kalıp senaryo oluştuğunda ve imgeleme yoluyla etkin hâle geldiğinde, bireylerin beklentilerini, niyetlerini ve o anki yorumlamalarını ve davranışlarını dahi etkileyebilir (Anderson, 1983). İnsanlardan bir niyet için yargıda bulunmaları veya bir davranışı uygulamaları istendiğinde, bu kalıp senaryo kullanılmak üzere uygun hâle gelir (Carroll, 1978). Anderson (1983), üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerden kendilerinin, bir arkadaşlarının veya sevmedikleri bir tanıdıklarının bir dizi hedef davranışı yapıyor olduklarını yahut yapmıyor olduklarını hayal etmelerini istemiştir. Bulgular, bireylerin kendi yaptığı davranışları hayal etmesinin, o davranışa karşı olan niyetlerdeki değişikliğe neden olduğunu göstermiştir. Bireyler ne kadar sık kendilerinin bu davranışsal senaryoyu gerçekleştiriyor olduklarını hayal etti ise, niyetlerinde de o kadar fazla değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişiklikler, hayal etme yönergesinin hedefinin bireylerin kendileri olmadığında ortaya çıkmamıştır. Bu çalışmadaki hayal edilen senaryoda eylemi gerçekleştiren kişi bireylerin kendisidir. Sonuç olarak bireylerin zihinlerinde bu şekilde bir kalıp senaryo oluşmuştur. Bireylerden bir niyet veya yargılamada bulunmaları istendiğinde ise bu şekilde oluşmuş bir kalıp senaryo aktif hale gelerek niyet ve yargılamaları etkilemiştir. İntitli çalışmalar (Ross, Lepler ve Hubbard, 1975; Gregory, Cialdini ve Carpenter, 1982; Wilson ve Capitman, 1982), davranışsal senaryoların şekillenir şekillenmez, bireylerin kendi niyetleri hakkında yargılama yapmasında kullandıkları diagnostik bilginin kaynağı olmasından dolayı onların beklenti ve niyetlerini etkilediğini savunmaktadır.

İnsanlar, günlük hayatta kuyruğa girmek, arabalarını park etmek, alışveriş yapmak gibi birçok günlük kalıp senaryolara sahip oldukları gibi, gruplararası temas senaryolarına da sahip olabilirler (Husnu ve Crisp, 2010). Eğer bilişsel bir senaryo, davranış zincirlerinin zihinsel bir temsili ise, bireylerin zihninde bir dış-grup üyesi ile karşılaştıklarında da nasıl davranacaklarına ve hissedeceklerine ilişkin bir kalıp senaryo bulunabilir. Dahası, bu temas senaryoları gerçek olabileceği gibi hayali de

olabilir (Crisp ve Turner, 2012). Davranışsal senaryolar, daha olumlu duyuşsal yorumlamalara (kaygının azalması gibi) imkân sağlayan zihinsel yapılar sağladıkları için hayali temasın nasıl işe yaradığı ile ilgili önemli bir role sahip olabilir (Crisp ve Turner, 2012).

1.7. AYRINTILANDIRMA

Literatürdeki çalışmalar her ne kadar hayali temas çalışmalarının etkililiğini gösterse de, araştırmacılar bu etkiyi artırma ve bu olumlu etkinin daha fazla muhafazası yolundaki çalışmalarını devam ettirmişlerdir. İlk olarak Husnu ve Crisp (2010), temel hayali temas yönergesine eklemeler yaparak yönergeyi ayrıntılandırmıştır. Literatürdeki çalışmalarda (Bağcı, Piyale, Bircek ve Ebcim, 2017; Bağcı, Piyale ve Ebcim, 2017; Husnu ve Crisp, 2010; Stathi ve Crisp, 2008; Turner, Crisp ve Lambert; 2007), hayali temas koşulundaki katılımcılardan, bir yabancı ile tanıştıklarını ve bu yabancı ile olan iletişimin rahat, olumlu ve zevkli geçtiğini hayal etmeleri istenmiştir. Bu yönergeye ek olarak yer ve zaman öğelerini de (otobüs/metro durağı, Perşembe günü vb.) belirtilen hayali temas senaryosuna dâhil etmek, daha önce de bahsedilen kalıp senaryolara (mental scripts) erişimi daha mümkün kılmıştır (script availability).

İnsanlar bir olayın teferruatını zihinlerinde detaylıca gözden geçirirken, bu teferruatları somut ve belirli bir biçimde hayal etmek, bireylerin zihninde bir eylem planı hazırlamasını daha ulaşılabilir hâle getirir (Husnu ve Crisp, 2011). Varsayımsal olayları hayal eden bireylerin daha sonra o olayların gerçekleşeceğine inanmaları bu yüzden daha olasıdır (Gregory, Cialdini ve Carpenter, 1982; Pham ve Taylor, 1999). Örneğin, Anderson (1983), kan bağışısı yaptığını hayal etmeleri istenen bir yönerge sunulan öğrencilerin kan bağışısı yapmaya, kan bağışısı yaptığını hayal etmeleri istenen bir yönerge sunulmayan öğrencilerden daha niyetli olduğunu bulmuştur. Sonuç olarak, davranış dizilerinin temsilleri olan davranışsal senaryolar (behavioral scripts) bir kez oluştuktan sonra (bir senaryoyu hayal etme aracılığıyla), kişilerin beklentilerini ve niyetlerini etkilemektedir (Husnu ve Crisp, 2011). Çünkü bireyler, bir olayı veya durumu daha detaylı, ayrıntılı düşündüklerinde, bu onlara, gelecek davranışları için bilişsel bir yol haritası sağlayan erişilebilir davranışsal senaryolar kazandırır

(Gollwitzer, 1993). Bir olay, düşünce veya yönerge ne kadar detaylı ise, niyetli davranışlar ile ilintili yargılamaları o derecede etkiler (Crisp ve Turner, 2012). Yukarıdaki yönergelerin uygulandığı çalışmada Husnu ve Crisp (2011), ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların gelecekteki temas bulunma niyetlerinin, temel hayali temas koşulundaki katılımcılara kıyasla fazla olduğunu göstermiştir.

Husnu ve Crisp (2010) sadece temel hayali temas görevini değişimlemekle kalmamış, aynı zamanda hayal edilen yönergelerin canlılık (vividness) değerlerini de ölçmüştür (Crisp ve Turner 2012). Canlılık değişkeni zihinsel imgeleme çalışmalarında anahtar bir rol üstlenmiştir (Marks, 1999). Bir imge ne kadar canlı ise gerçekliğe o kadar yakın olur (Marks, 1972). Hayal edilen durumun canlılığını artıran herhangi bir şey, zengin ipuçlarının ve ulaşılabilir davranışsal senaryoların göstergeleri olduğundan dolayı daha şiddetli olumlu niyetlere sebep olmalıdır (Anderson, 1983). Sonuç olarak, hayal edilen bir durumun canlılığı, bireyler davranışsal niyetler ile ilgili yargıda bulunurken oluşan kalıp senaryonun ne kadar ulaşılabilir olacağına iyi bir yordayıcısıdır. Alanyazındaki bulgular göstermiştir ki, bol ipuçlu ve canlı bir temas senaryosu yaratmak, hayali temasın bireylerin gelecekte sergileyecekleri niyetleri üzerinde olumlu etkilerini gösterdiği önemli bir bilişsel süreçtir (Crisp ve diğerleri, 2010; Husnu ve Crisp 2011; Ratcliff ve diğerleri, 1999).

1.8. SOSYAL STATÜ

Sosyal Statü kimi zaman bir bireyin ya da grubun itibarı olarak (Weber, 1968), kimi zaman ise bireylerin grup içindeki diğerleri ile olan ilişkisindeki riayet ve saygınlık derecesi olarak tanımlanmıştır (Blau, 1964). Homans'a göre (1950), grup üyeleri arasında daha fazla duyarlılık yaratan, davranışları grup normlarına en yakın olan ve grup üyeleri ile büyük oranda etkileşimi olan bireyler grup içinde yüksek statüye erişmektedir. Grup için veya grubun belirli üyeleri için önemli yararlar sağlayan bireyler daha yüksek statülere hak kazanırlar (Blau, 1964). Çünkü diğer grup üyeleri, yüksek statülü grup üyelerinin sunduğu bu yarara karşılık olarak bu üyelere saygı göstermektedirler. (Blau, 1964). Sosyal statü kavramı bu çalışmada, bireylerin toplumsal bir sistem içindeki konumları temelinde (Stewart, 2005) ele alınacaktır.

Sosyal statünün hem gruplararası hem de grup içindeki davranışlar bakımından önemi birçok çalışmada gösterilmiştir. Örneğin, yüksek statülü bireyler ile düşük statülü bireylerin performansı aynı nicelikte veya nitelikte olmasına rağmen, yüksek statülü bireylerin performansı diğer grup üyeleri tarafından daha fazla övülmektedir (Merton, 1968). Bunun nedeni, bir kişinin statüsü arttıkça, diğerlerinin bu kişilerin performanslarını abartma eğilimlerinin de artmasıdır (Sherif, 1966). Homans'ın çalışmasına göre (1950), yüksek statülü bireylerin düşünceleri diğer grup üyeleri tarafından daha değerli algılandığı için, yüksek statülü grup üyeleri grubun ülkülerini düşük statülü üyelere göre daha fazla yansıtmaktadır. Bununla birlikte, düşük statülü üyelerin düşünceleri yüksek statülü üyelerin düşünceleri ile uyuşmadığında, düşük statülü bireylerin bilişsel çelişki deneyimlemeleri daha olasıdır (Festinger, 1957; Hieder 1958). Dahası, yüksek statülü üyelerin tavsiyeleri hatalı olsa dahi düşük statülü üyelerinkilere oranla çok daha fazla kabul görürken, düşük statülü üyelerin tavsiyeleri yerinde ve uygun olsa dahi yüksek statülü üyelerinkine göre çok daha az kabul görmektedir (Torrance, 1955). Bunun nedeni, yüksek statülü bireylerin düşüncelerinin nispeten daha değerli algılanması ve bu bireyler tarafından verilen onayların grup içinde kabul kazanmaya çalışan herhangi bir üye için fazlasıyla yararlı olmasıdır (Stewart, 2005). Blau (1964), grup içinde sosyal kabul kazanmaya çalışan bireylerin çabalarının sonuca ulaşması için en çok saygın grup üyeleri tarafından desteklenmesi gerektiğini savunmuştur. Çünkü, saygın grup üyeleri tarafından verilen onaylar diğer üyelerin algı ve düşüncelerini etkileyerek artan bir etkiye sebep olur (Blau, 1964).

Kalıpyargı İçerik Modeli (Fiske, Cuddy, Glick ve Xu 2002; Fiske, Xu, Cuddy ve Glick, 1999), gruplararası ilişkilerde samimiyet (*warmth*) ve yetkinliği (*competence*) temel bileşenler olarak ele alır. Buna göre, gruplar arasındaki yapısal ilişkiler, samimiyet ve yetkinlik üzerindeki stereotipleri belirlemektedir (Russell ve Fiske, 2008). Kalıpyargı İçerik Modeli (SİM), gruplararası rekabet ve statü ilişkilerini, samimiyet ve yetkinlik stereotiplerine neden olan kavramlar olarak ele almaktadır (Russel ve Fiske, 2008).

SİM'e göre, rekabet, dış-grup ile ilgili samimiyet stereotiplerine neden olur (Russel ve Fiske, 2008). İnsanlar rekabet halinde oldukları dış-grup üyelerini hem kendi grupları hem de kişisel özellikleri minvalinde soğuk addeder ve bu bireylerden hoşlanmazlarken; iç-grup normlarının paylaştıkları işbirliği hâlindeki bireyleri ise

güvenilir ve daha sıcak bireyler olarak addeder ve bu bireylerden daha fazla hoşlanırlar (Fiske ve Ruscher, 1993).

Benzer şekilde, bireyler algılanan sosyal statü temelinde kişiler veya gruplar hakkında bir yetkinlik çıkarımında bulunurlar (Russell ve Fiske, 2008). Yüksek statülü grup üyelerinin daha yetkin olduğu düşünülürken, düşük statülü gruplar veya bireyler daha az yetkin görülmektedir (Russell ve Fiske, 2008). Çeşitli nedensel mekanizmalar yetkinlik ve statü arasında köprü oluşturmaktadır. Örneğin, statü-yetkinlik bağlantısı, temel yüklemeye hatasının temsili bir örneği olabilir (Ross ve Nisbett, 1991). Grubun statüsünden doğan konumu, bireylerin zihninde bu grup üyelerinin becerilerini abartılı şekilde daha olumlu değerlendirmesine yol açarak temel yüklemeye hatasına neden olabilir. Bir başka örnek olarak Beklenti-Durum Kuramı (expectation states theory) (Berger ve Conner, 1974), grupların veya bireylerin statülerinin farklılaştığında, bu farklılığın ilintili grup veya bireylere gözlemlenebilir bir güç, yetkinlik ve itibar bahşettiğini savunmaktadır. SİM çalışmalarının sonuçlarından biri de, statü ve yetkinlik arasında pozitif bir ilişki olduğudur (Cuddy, Fiske, ve Glick, 2007; Eckes, 2002).

Alanyazında, hayali temas çalışmalarındaki yönergeler genel olarak dış-grubu tek bir bütün olarak ele almaktadır. Bu kapsamda katılımcılardan sadece bir Suriyeli ile temasta bulduklarını hayal etmeleri istenmiştir. Böyle bir yönergede hayal edilen dış-grup üyesinin sosyal statüsü görünür değildir. Özellikle göçmenlere yönelik genel olumsuz değerlendirmeler ve olumsuz kalıpyargılar yaygın olduğundan, hayal edilen temas hedefinin de bu prototipe uyan bir hedef olma olasılığı yüksektir. Oysa ki gerçek yaşamda dış-gruplar zihinlerde temsil edildiği kadar homojen değildir ve üyelerinin sosyal statüsü oldukça değişkendir. Hayal edilecek olan temas hedefinin kendi grupları içerisindeki statülerinin görünürlüğünün öne çıkarılması, bireylerin bu dışgrubu daha heterojen algılamasına yol açabilir. Böyle bir durumda dışgrubun tümüne genellenen olumsuz değerlendirme ve tutumlar, dış-grup üyelerinin birörnek olmadığının anlaşılmasına yol açabilir. Ayrıca alanyazında hayali temasın ve temas hedefinin grup-içi statüsünün dış-grup tutumları üzerindeki etkisini konu alan çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışma, gerçek sosyal yapıyı içine alacak şekilde yapılandırılmıştır

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLER

2.1. AMAÇLAR VE HİPOTEZLER

Bu araştırmanın genel amacı, hayali temas ve temas hedefinin sosyal statüsünün, gruplararası tehdit, gruplararası kaygı, dış grup üyesi ile temasta bulunma niyeti ve sosyal mesafe üzerindeki etkilerini, ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılar bağlamında incelemektir.

Değinen amaçlar doğrultusunda yarı-deneysel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar hayali temasın (ayrıntılılandırılmış hayali temas ve standart hayali temas) ve hayali olarak temas edilen hedefin sosyal statüsünün (düşük, değişimleme yok, yüksek) değişimlendiği 6 deneysel koşula rastlantısal olarak atanmıştır. Ayrıca karşılaştırma noktası oluşturabilmek için her iki bağımsız değişkenin de uygulanmadığı bir kontrol grubu oluşturulmuştur.

Genel olarak bir Suriyeli ile temas ettiğini hayal eden bireylerin, hayal etmeyen bireylere göre algıladıkları gruplararası tehdidin ve kaygının daha düşük olacağı, Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafenin daha düşük olacağı ve gelecekte Suriyeliler ile doğrudan temasta bulunma niyetlerinin artacağı beklenmekle birlikte, söz konusu etkilerin temas koşullarına ve temas hedefinin iç-grup statüsüne göre farklılaşacağı düşünülmektedir. Bu genel beklentiler kapsamında çalışmanın sınyacağı hipotezler aşağıdaki gibidir:

1. İntili bağımlı değişkenlerin hayali temas koşullarına göre farklılaşması beklenmektedir:

Hipotez 1-a: Ayrıntılılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların Suriyeliler ile temas etme niyetleri, standart hayali temas koşulundaki katılımcılardan daha yüksek olacaktır.

Hipotez 1-b: Ayrıntılılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların algıladıkları gruplararası tehdit düzeyleri, standart hayali temas koşulundaki katılımcılardan daha düşük olacaktır.

Hipotez 1-c: Ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların gruplararası kaygı düzeyleri, standart hayali temas koşulundaki katılımcılardan daha düşük olacaktır.

Hipotez 1-d: Ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafe, standart hayali temas koşulundaki katılımcılardan daha düşük olacaktır.

2. Belirtilen bağımlı değişkenlerin, Temas hedefinin sosyal statüsüne göre farklılaşması beklenmektedir.

Hipotez 2-a: Temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğu koşuldaki katılımcıların Suriyeliler ile temas etme niyetleri, temas hedefinin sosyal statüsünün değişimlenmediği ve düşük olduğu diğer iki koşuldaki katılımcıların Suriyeliler ile temas etme niyetlerinden daha yüksek olacaktır.

Hipotez 2-b: Temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğu koşuldaki katılımcıların Suriyelilerden algıladıkları tehdit düzeyi, temas hedefinin sosyal statüsünün değişimlenmediği ve düşük olduğu diğer iki koşuldaki katılımcıların algıladığı tehdit düzeyinden daha düşük olacaktır.

Hipotez 2-c: Temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğu koşuldaki katılımcıların Suriyelilerden algıladıkları kaygı düzeyi, temas hedefinin sosyal statüsünün değişimlenmediği ve düşük olduğu diğer iki koşuldaki katılımcıların algıladığı kaygı düzeyinden daha düşük olacaktır.

Hipotez 2-d: Temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğu koşuldaki katılımcıların Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafe düzeyi, temas hedefinin sosyal statüsünün değişimlenmediği ve düşük olduğu diğer iki koşuldaki katılımcıların Suriyeliler ile olan sosyal mesafe düzeylerinden daha düşük olacaktır.

3. Hayali temas koşullarının ve temas hedefinin sosyal statüsünün bağımlı değişkenler üzerindeki etkileşim etkileri.

Hipotez 3-a: Grup-içi statüsü yüksek bir Suriyeli ile ayrıntılandırılmış temasta bulduklarını hayal etmeleri istenen katılımcıların Suriyeliler ile temas etme niyeti, diğer bütün koşullardaki katılımcılardan daha yüksek olacaktır.

Hipotez 3-b: Grup-içi statüsü yüksek bir Suriyeli ile ayrıntılandırılmış temasta bulduklarını hayal etmeleri istenen katılımcıların Suriyelilerden algıladıkları tehdit düzeyi, diğer bütün koşullardaki katılımcılardan daha düşük olacaktır.

Hipotez 3-c: Grup-içi statüsü yüksek bir Suriyeli ile ayrıntılandırılmış temasta bulduklarını hayal etmeleri istenen katılımcıların Suriyelilerden algıladıkları kaygı düzeyi, diğör bütün koşullardaki katılımcılardan daha düşük olacaktır.

Hipotez 3-d: Grup-içi statüsü yüksek bir Suriyeli ile ayrıntılandırılmış temasta bulduklarını hayal etmeleri istenen katılımcıların Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafe, diğör bütün koşullardaki katılımcılardan daha düşük olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. ÖRNEKLEM

Bu çalışmanın örneklemini, İstanbul Şehir Üniversitesi Psikoloji bölümünde Psikolojiye Giriş, Adli Psikoloji ve Grup Dinamikleri dersi alan 127 öğrenci ve çeşitli bölümlerden 83 öğrenci olmak üzere toplamda 210 öğrenci (91 erkek, 117 kadın) oluşturmaktadır. Fakat toplamda 9 öğrencinin demografik bilgileri eksik olduğu için çalışmadan çıkarılmışlardır. Son aşamada, örneklem toplam 201 öğrenciden (91 erkek, 110 kadın) oluşmaktadır. Deneye katılan her psikoloji öğrencisi derslerin not ortalamalarına ilaveten 3 puan ile ödüllendirilmiştir. Diğer bölümlerin öğrencileri çalışmaya gönüllülük esasına dayanarak katılmışlardır. Örneklemini oluşturan bireyler 18-32 yaş aralığındadır ve yaş ortalamaları 20.96'dır (SS = 1.74). Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim ve sosyoekonomik düzeyi ve siyasi görüşlerine ilişkin demografik özellikleri Tablo 1'de belirtilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMA DESENİ

Bu araştırmada, gruplar arası tehdit, gruplar arası kaygı, bireylerin gelecekteki temas etme niyeti ve sosyal mesafenin analizinde 2 (hayali temas koşulları: standart hayali temas, ayrıntılandırılmış hayali temas) x 3 (temas hedefinin sosyal statüsü: düşük, değişimleme yok, yüksek) faktöryel bağımsız gruplar deseni kullanılmıştır. Ek olarak, temel bir kıyaslama noktası oluşturmak için kontrol koşulu da çalışmaya dâhil edilmiştir. Katılımcılar deney koşullarına rastlantısal şekilde atanmışlardır. Çalışmanın kontrol koşulunda, literatürdeki diğer çalışmalarda olduğu gibi (Turner, Crisp ve Lambert, 2007; Stathi ve Crisp, 2008; Husnu ve Crisp, 2010; Bağcı, Piyale, Bircek ve Ebcim, 2017; Bağcı, Piyale ve Ebcim, 2017) katılımcılardan sadece, açık bir havada yürüyüşe çıktıklarını düşünmeleri ve bu sahneyi bazı yönleriyle bir dakika boyunca hayal etmeleri istenmiştir. Doğal olarak, kontrol koşulunda herhangi bir sosyal statü veya hayali temas manipülasyonu yoktur. Sonuç olarak bu araştırmada toplamda 7 deneysel koşul bulunmaktadır.

Tablo 1: Örneklemin Demografik Özellikleri

Demografik Değişken	\bar{X}	SS	Ranj
Yaş	20.96	1.74	18-32
Siyasi Görüş	6.20	1.98	1-11
	Frekans	%	
Cinsiyet			
Erkek	91	45.3	
Kadın	110	54.7	
Bölüm			
Psikoloji	118	58.7	
Diğer	83	41.3	
Sosyoekonomik Düzey			
Düşük	3	1.5	
Düşük - Orta	9	4.5	
Orta	90	44.8	
Orta - Yüksek	92	45.8	
Yüksek	7	3.5	

3.3. İŞLEM

Bu çalışma için İstanbul Şehir Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Etik Kurulunun onayı alınmıştır. Psikolojiye Giriş, Adli Psikoloji ve Grup Dinamikleri derslerinde duyuru yapılarak öğrencilerin bu araştırmaya katılmaları dâhilinde genel not ortalamalarına üç puan ekleneceği bildirilmiştir. Deneyler İstanbul Şehir Üniversitesi, Dragos Kampüsü, Bilişsel Psikoloji Laboratuvarındaki deney

odalarında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar kalem-kâğıt çalışması olan bu araştırmayı ayrı deney odalarında tek başlarına almıştır. Katılımcılar öncelikle Bilgilendirilmiş Onam Formu'nu imzalamış (bkz. Ek 1), daha sonra demografik bilgi formunu doldurmuşlardır. Ardından atandıkları bağımsız değişkenin grupları ile ilintili olarak, bir durumu hayal etmeleri istenen manipülasyonları içeren yönergeleri okumuşlardır. Devamında ise hayali temas manipülasyon kontrol sorularını cevaplamışlardır. Ardından sırası ile gruplararası tehdit ölçeği, gruplararası kaygı ölçeği, dış-grup üyeleri ile gelecekteki temas etme niyeti sorularını ve sosyal mesafe ölçeğini doldurmuşlardır. Çalışma yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Katılımcılar çalışmayı tamamladıktan sonra soruları var ise cevaplanmış, herhangi bir soruları yok ise çalışmaya katıldıkları için teşekkür edilerek deney sonlandırılmıştır.

3.3.1. Hayali Temas ve Sosyal Statü Manipülasyonları

Çalışmanın kontrol koşulunda, koşulun yönergesinden ve doğasından dolayı herhangi bir manipülasyon bulunmamaktadır. Crisp ve Turner'ın (2007) çalışmasında olduğu gibi, katılımcılardan sadece açık bir havada yürüyüşe çıktıkları bir durumu hayal etmeleri istenmiştir.

Hayali temas koşulunda ise katılımcılardan bir Suriyeli ile tanıştıklarını ve bu etkileşimin olumlu, rahat ve zevkli geçtiğini hayal etmeleri istenmiştir. Bu yol ile sunulan bir hayali temasın başarıya ulaşması için iki temel bileşime ihtiyaç vardır. Bunlardan ilki ve en temel olanı, katılımcılara, bir dış-grup üyesi ile gerçekleştirdikleri, zihinsel bir etkileşim senaryosu sunmaktır (Crisp, Husnu, Meleady, Stathi ve Turner, 2014). İkincisi, bu etkileşim senaryosunun olumlu bir içeriğe sahip olmasıdır. (Crisp, Husnu, Meleady, Stathi ve Turner, 2010). Gruplararası temasın olumlu çıktılarını elde etmek için iki grup arasındaki temasın niteliğinin olumlu şekilde algılanması gerekmektedir. Aynı ilke hayali temas için de geçerlidir. Hayali temas senaryosunun nötr bir nitelikte gerçekleşmesi, bahsi geçen etkileşim senaryosunun negatif sonuçlar doğurma ihtimaline sebep olarak tutumlar üzerinde olumsuz sonuçlara neden olabilir (Stathi, Crisp ve Hogg, 2011). Alanyazında, olumlu bir yönerge ile sunulan hayali temasın, nötr bir yönergeye nazaran çok daha olumlu dış-grup tutumlarına yol açtığı savunulmaktadır (Stathi ve Crisp, 2008). Bu yüzden,

bu çalışmada da, kontrol koşulu haricindeki tüm koşullarda etkileşim senaryosu katılımcılara olumlu şekilde sunulmuştur. Kontrol haricindeki tüm yönergeler Stathi, Crisp ve Hogg (2011) tarafından yürütülen çalışmadan uyarlanmıştır.

Ayrıntılandırılmış hayali temas koşullarında ise mevcut hayali temas koşulundaki yönergeye ek olarak yer (metro/otobüs durağı) ve zaman (hafta içi bir günde) öğeleri de eklenmiştir. Bu yöntem Husnu ve Crisp (2010) tarafından yürütülen çalışmadan uyarlanmıştır.

Temas hedefinin sosyal statüsü ise katılımcılardan Suriyeli bir inşaat işçisi (düşük sosyal statü), bir Suriyeli (değişimleme yok) veya Suriyeli bir doktor (yüksek sosyal statü) ile tanıştıklarını ve bu sohbetin olumlu, rahat ve zevkli geçtiğini hayal etmeleri istenerek değiştirilmiştir. Tüm koşulların yönergeleri Ek 3'te sunulmuştur.

3.4. ÖLÇÜM ARAÇLARI:

3.4.1. Demografik Bilgi Formu:

Bu form, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi, siyasi düşünceleri ve geçmiş temas deneyimlerinin niteliğini ve sıklığını tespit etmeye yönelik soruları barındırmaktadır. Form Ek 2'de görülebilir.

3.4.2. Hayali Temas Manipülasyon Kontrol Soruları

Hayali temas değişimlemelerinin çalışıp çalışmadığını kontrol etmek için altı sıfat çiftinden oluşan (örneğin “silik-berrak”, “donuk-canlı”, “sade-ayrıntılı”) ve 9'lu Likert tipinde olan bu ölçek hayal edilen senaryonun canlılığını ölçmek için kullanılmıştır. Sıfat çiftlerinin seçiminde Husnu ve Crisp (2010) tarafından yürütülen çalışmadan yararlanılmıştır. Alınan yüksek puanlar daha canlı bir senaryoya işaret ederken, düşük puanlar ise hayal edilen senaryonun düşük canlılık düzeyine işaret etmektedir. Kontrol soruları Ek 4'te görülebilir.

3.4.3. Gruplararası Temas Ölçümleri

Katılımcıların geçmiş temas deneyimlerinin sıklığını ve niteliğini saptamak için Voci ve Hewstone'un çalışmasından (2003) uyarlanan bu ölçek toplamda 6 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların gerçek hayatta Suriyeliler ile kurduğu temasın sıklığını ölçmek için katılımcılara üç soru yöneltilmiştir. Bu sorulardan biri (örneğin "Suriyeliler ile olan ilişkinizi düşündüğünüzde, günlük hayatınızda ne sıklıkla Suriyeliler ile temas kurmaktasınız?") 7'li Likert tipindedir (1 = Hiç, 7 = Her gün). Temasın sıklığını ölçmek için kullanılan diğer iki soru (örneğin "Suriyeli tanıdığınız var mı? Var ise sayısını yazınız", "Suriyeli yakın arkadaşınız var mı? Var ise sayısını yazınız") numaralı formatta açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Katılımcıların Suriyeliler ile kurduğu geçmiş temas deneyimlerinin niteliğini ölçmek için "yardımsever", "olumlu" ve "hoş olmayan" gibi sıfatların kullanıldığı 7'li Likert tipinde olan (1 = Hiç Değil, 7 = Çok Fazla) üç soru (örneğin "Suriyeliler ile karşılaştığınızda kurduğunuz teması genel olarak nasıl nitelendirirsiniz?") kullanılmıştır. Yurtdışındaki çalışmalarda, ölçeğin sıklık boyutunun Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .72 ile .83, nitelik boyutunun Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ise .67 ile .87 arasında değiştiği görülmüştür (Voci ve Hewstone, 2003; Johnston ve Glasford, 2017).

Bu çalışmada, temasın sıklığına ($\alpha = .61$) ve niteliğine ($\alpha = .80$) ilişkin tüm sorular tek bir temas değişkeni elde etmek için Johnston ve Glasford'un (2018) yürüttüğü çalışmada olduğu gibi öncelikle standardize edilmiş, ortalamaları alınmış ve tekrar standardize edilmiştir ($X_{ort} = 0$, $SS = 1$). Böylece sürekli düzeyde tek bir temas değişkeni elde edilerek analizlere bu şekilde dâhil edilmiştir ($\alpha = .72$). Ölçeğin tüm maddeleri Ek 2'de görülebilir.

3.4.4. Dış-grup Üyeleri ile Temas Etme Niyeti

Stathi, Tsantila ve Crisp (2014) tarafından oluşturulan bu ölçek çalışmanın amacına uygun olarak Suriyelilere uygun şekilde değiştirilmiştir. Bireylerin gelecekte dış-grup üyeleri ile temas kurma niyetini saptamaya yönelik olan ölçek dört maddeden oluşmaktadır ve 9'lu Likert tipindedir (1 = Hiç, 9 = Çok fazla). Ölçekten alınan yüksek

puanlar gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyetinin yüksekliğine, düşük puanlar ise gelecek dış-grup üyeleri ile temas etme niyetinin düşüklüğüne işaret etmektedir. Stathi, Tsantila ve Crisp (2014) tarafından yürütülen çalışmada, Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .78 değerini almıştır.

Bu çalışmada, uygulanan açımlayıcı faktör analizi ölçeğin tek faktöre sahip olduğunu ve toplam varyansın %69'unu açıkladığını göstermiştir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ölçek maddeleri Ek 7'de görülebilir.

3.4.5. Gruplararası Tehdit Ölçeği

Dış-gruptan algılanan tehdit düzeyini ölçmek için kullanılan bu ölçek Stephan, Ybarra ve Bachman (1999) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinali sembolik ve gerçekçi tehdit olmak üzere 2 faktörden ve 5'li Likert tipinden oluşan toplamda 15 soru barındırmaktadır.

Bu çalışmada, Balaban (2013) tarafından Türkçe'ye kazandırılmış olan 'tehdit ölçeği' kullanılarak Suriyeli bağlamına uygun şekilde değiştirilmiştir (örneğin "Suriyeliler, iş olanaklarını Türk vatandaşlarının elinden alıyorlar.", "Suriyelilerin örf ve adetleri Türk vatandaşlarından farklıdır."). Toplamda 18 sorudan oluşan ölçek 5'li Likert tipindedir (1 = Hiç Katılmıyorum, 5 = Tamamen Katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek puanlar dış-gruptan algılanan yüksek tehdidi, düşük puanlar ise dış-gruptan algılanan düşük tehdidi işaret etmektedir. Türkiye'de bu ölçek kullanılarak yapılan çalışmalarda ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayıları .83 ile .96 aralığında değişmektedir (Balaban, 2013; Karaoğlu, 2015; Yanbolloğlu, 2018).

Uygulanana açımlayıcı faktör analizi sonucunda üç faktöre sahip olduğu anlaşılan ölçek toplam varyansın %60.71'ini açıklamaktadır. Analizler ölçeğin farklı faktörlerinden alınan puan ortalamalarına göre değil, tek bir puan ortalamasına göre yürütülmüştür. Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin maddeleri Ek 5'te görülebilir.

3.4.6. Gruplararası Kaygı Ölçeği

Bireylerin dış-grup üyeleri ile teması sırasında hissettikleri kaygı düzeyini ölçmek için yedi maddeden oluşan sıfat çiftleri kullanılmıştır. Bu sıfat çiftlerinin seçiminde literatürdeki diğer çalışmalardan yararlanılmıştır (Stephan, 1985; Stephan ve Stephan, 1996; Husnu ve Crisp 2010; Güler, 2013; Yanbolluoğlu, 2018). Maddelerdeki sıfatlar olumsuzdan olumluya doğru sıralandığı için ölçekten alınan düşük puanlar yüksek kaygıyı, yüksek puanlar ise düşük kaygıyı işaret etmektedir. Güler (2013) yürüttüğü çalışmada Cronbach alfa güvenirlik katsayısını .94 olarak tespit etmiştir.

Yurtdışında yürütülen çalışmalarda ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .84 ile .97 arasında değişmektedir (Stephan ve Stephan, 1989; Greenland ve Brown, 1999; Turner, Hewstone ve Voci, 2007; Turner, Hewstone, Voci ve Vonofakou, 2008; Husnu ve Crisp, 2010). Türkiye’de yapılan çalışmalarda ölçeğin güvenirlik katsayısını Güler (2013) .94, Yanbolluoğlu (2018) ise .89 olarak bulmuştur.

Bu araştırmada gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü bir yapısı olduğu ve maddelerinin toplam varyansın %60.82’sini açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Ölçek maddeleri Ek 6’da sunulmuştur.

3.4.7. Sosyal Mesafe Ölçeği

Bogardus (1967) tarafından geliştirilen bu ölçek, bireylerin dış-grup üyeleri ile komşuluk, arkadaşlık etme ve evlenme gibi konulardaki görüşlerini tespit etmeyi hedeflemektedir. Ölçek maddeleri, daha önce Türkiye’de yürütülen ilintili çalışmalardan da faydalanarak (Güler, 2013; Yanbolluoğlu, 2018) bu çalışmanın amacı ile tutarlı olarak Suriyeli mültecilere uygun bir şekilde değiştirilmiştir. Toplamda sekiz maddeden oluşan ölçek (örneğin “Suriyeliler ile sosyal bir etkinliğe katılıyorum”, “Suriyeliler ile kapı komşusu olmayı isterim”) 5’li Likert tipindedir (1 = Kesinlikle Katılıyorum, 5 = Kesinlikle Katılmıyorum). Ölçekten alınan yüksek puanlar düşük sosyal mesafeyi, düşük puanlar ise yüksek sosyal mesafeyi işaret etmektedir.

Yurtdışında yürütülen çalışmalarda ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .78 ile .94 arasında değişmektedir (Hraba, Hagendoorn ve Hagedoorn, 1989; Snellman ve Ekehammar, 2005; Morgan, 2006; Sakuragi, 2006). Türkiyede yürütülen çalışmalarda ise bu değerler .90 ile .94 arasındadır (Balaban, 2013; Güler, 2013; Karaoğlu, 2015; Yanbolluoğlu, 2018).

Ölçeğin, uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %73.99'unu açıklayan tek bir faktörden oluştuğu görülmüştür. Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .91 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ait maddeler Ek 8'de görülebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Elde edilen veriler IBM SPSS 21.0 paket programı ile analiz edilmiştir.

Cinsiyet ve siyasi görüş gibi demografik değişkenlerin yanısıra, bireylerin geçmişte dış-grup üyeleri ile kurduğu temasın sıklık ve nitelik düzeyleri bağımlı değişkenler üzerinde karıştırıcı etkiler oluşturabileceğinden dolayı kontrol değişkenleri olarak analizlere dâhil edilmişlerdir. Bulgular, bu tahminler ile paralel olarak, cinsiyetin ($F(4, 159) = 15.450$, Wilks's Lambda = .72, $p = .000$, $\eta^2 = .28$) ve geçmiş temas deneyimlerinin ($F(4, 159) = 8.867$, Wilk's Lambda = .82, $p = .000$, $\eta^2 = .18$) bağımlı değişkenler üzerinde anlamlı çoklu etkileri olduğunu göstermiştir. Bireylerin siyasi görüşlerinin ($F(4, 159) = 2.236$, Wilk's Lambda = .95, $p = .068$, $\eta^2 = .05$) ise bağımlı değişkenler üzerinde marjinal bir çoklu etkisi bulunmaktadır.

Yöntem kısmında da değinildiği gibi, araştırmanın deseni 2 (standart hayali temas / ayrıntılandırılmış hayali temas) X 3 (düşük statü / değişimleme yok / yüksek statü) faktöryel desendir ve her koşula farklı katılımcılar atandığından denekler arası bir desene sahiptir. Kontrol koşulu ile beraber toplamda 7 koşulu bulunmaktadır. Fakat uygulanan kontrol koşulu, literatürdeki çalışmalarda olduğu gibi (Bağcı, Piyale, Bircek ve Ebcim, 2017; Bağcı, Piyale ve Ebcim, 2017; Husnu ve Crisp, 2010; Stathi ve Crisp, 2008; Turner, Crisp ve Lambert; 2007), sadece hayali temas manipülasyonlarına temel bir kıyaslama noktası olması için kullanılmıştır. Sonuç olarak, kontrol koşulu temas hedefinin sosyal statüsü ile ilgili bir manipülasyona sahip olmadığı için temas hedefinin sosyal statüsü için de bir kıyaslama noktası görevi görmemektedir. Bu yüzden kontrol koşulu, sadece hayali temas koşullarının manipülasyon kontrolünde analizlere dahil edilmiştir. Aşağıda gerçekleştirilecek olan analizlerde, kontrol koşulunun her iki alanda da hayali temas koşullarından farklılaşp farklılaşmadığı gösterilecek ve ardından gruplararası tehdit, gruplararası kaygı, gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti ve sosyal mesafe için analizler 2 X 3 faktöryel desene uygun olarak iki yönlü çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) ile yürütülecektir.

4.1. HAYALİ TEMAS MANİPÜLASYON KONTROLÜ

Hayali temas koşullarının hayal edilen senaryoların canlılık puanı bakımından farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yürütülmüştür. Bulgulara göre, hayali temas koşullarının canlılık puanları anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(2, 195) = 46.745, p < .001$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Post Hoc Tukey testi sonuçlarına göre, kontrol koşulundaki katılımcıların zihinlerinde hayal ettikleri senaryonun canlılık puanları ile standart hayali temas ($X_{\text{fark}} = -1.57, SH = .32, p < .001$) ve ayrıntılandırılmış hayali temas ($X_{\text{fark}} = -2.99, SH = .32, p < .001$) koşulundaki katılımcıların zihinlerinde canlandırdıkları senaryonun canlılık puanlarından anlamlı şekilde daha düşüktür. Ayrıca, ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların zihinlerinde canlandırdıkları senaryonun canlılık puanları, standart hayali temas koşulundaki katılımcıların zihinlerinde canlandırdıkları senaryonun canlılık puanlarından anlamlı olarak daha yüksektir ($X_{\text{fark}} = 1.41, SH = .23, p < .001$). Bulgular, manipülasyonların başarılı bir şekilde çalıştığına işaret etmektedir.

4.2. KONTROL KOŞULU İLE HAYALİ TEMAS KOŞULLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Hayali temas koşulları ve kontrol koşullarının bağımlı değişken ölçümlerinin karşılaştırılması için tek yönlü çoklu kovaryans analizi (MANCOVA) kullanılmıştır. Buna göre, kontrol, standart hayali temas ve ayrıntılandırılmış hayali temas koşulları gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti ($F(2, 195) = 103.802, p < .001$), gruplararası tehdit ($F(2, 195) = 7.481, p < .01$), gruplararası kaygı ($F(2, 195) = 15.538, p < .001$), ve sosyal mesafe ($F(2, 195) = 9.643, p < .001$) puanları bakımından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Dolayısıyla, standart hayali temas ve ayrıntılandırılmış hayali temas koşullarının kontrol koşulundan bağımlı değişkenler bakımından anlamlı şekilde farklılaştığı kanıtlanmıştır. Bu yüzden daha önce de değinildiği gibi, takip eden analizler 2 x 3 faktöryel desene uygun olarak iki yönlü çok değişkenli kovaryans analizi ile yürütülmüştür. MANCOVA ikili karşılaştırma sonuçları Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 2: Kontrol ve Hayali Temas Koşullarında Bulunan Katılımcıların Suriyelilerden Algıladıkları Tehdit Düzeylerinin İkili Karşılaştırma Sonuçları

Deney Koşulu	Deney Koşulu	<i>t</i>	Ortalamalar Farkı	Standart hata	<i>p</i>
Kontrol	Standart Hayali Temas	2.15	0.30	0.14	.083
	Ayrıntılandırılmış Hayali Temas	3.76	0.52	0.14	.000**

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 3: Kontrol ve Hayali Temas Koşullarında Bulunan Katılımcıların Suriyelilerden Algıladıkları Kaygı Düzeylerinin İkili Karşılaştırma Sonuçları

Deney Koşulu	Deney Koşulu	<i>t</i>	Ortalamalar Farkı	Standart hata	<i>p</i>
Kontrol	Standart Hayali Temas	-3.77	-0.56	0.15	.001**
	Ayrıntılandırılmış Hayali Temas	-7.58	-1.12	0.15	.000**

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 4: Kontrol ve Hayali Temas Koşullarında Bulunan Katılımcıların Gelecekte Suriyeliler ile Temas Etme Niyetlerinin İkili Karşılaştırma Sonuçları

Deney Koşulu	Deney Koşulu	<i>t</i>	Ortalamalar Farkı	Standart hata	<i>p</i>
Kontrol	Standart Hayali Temas	-6.29	-1.96	0.31	.000**
	Ayrıntılandırılmış Hayali Temas	-9.80	-3.05	0.31	.000**

** $p < .01$, * $p < .05$

Tablo 5: Kontrol ve Hayali Temas Koşullarında Bulunan Katılımcıların Suriyeliler ile Aralarındaki Sosyal Mesafenin İkili Karşılaştırma Sonuçları

Deney Koşulu	Deney Koşulu	<i>t</i>	Ortalamalar Farkı	Standart hata	<i>p</i>
Kontrol	Standart Hayali Temas	-2.40	-0.42	0.18	.045*
	Ayrıntılandırılmış Hayali Temas	-4.25	-0.75	0.18	.000**

***p* < .01, **p* < .05

4.3. HAYALİ TEMAS KOŞULLARINA GÖRE BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİN FARKLILAŞMASI

Elde edilen bulgulara göre, bağımlı değişkenler hayali temas koşullarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(4, 159) = 9.978$, Wilk's Lambda = .80, $p = .000$, $\eta^2 = .20$).

Suriyeliler ile gelecekte temas etme niyeti hayali temas koşullarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(1, 162) = 24.548$, $p < .001$). Ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların gelecekte Suriyeliler ile temas etme niyeti puanları ($X_{ort} = 6.58$, $SS = 1.53$), standart hayali temas koşulundaki katılımcıların gelecekte Suriyeliler ile temas etme niyeti puanlarından ($X_{ort} = 5.43$, $SS = 1.64$) anlamlı şekilde daha yüksektir. Buna göre, Hipotez 1-a doğrulanmıştır.

Gruplararası tehdit puanları hayali temas koşullarına göre farklılaşmaktadır. anlamlı bir ana etkisi vardır ($F(1, 162) = 5.265$, $p < .05$). Ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların gruplararası tehdit puanları ($X_{ort} = 2.71$, $SS = 0.74$), standart hayali temas koşulundaki katılımcıların gruplar arası tehdit puanlarından ($X_{ort} = 2.96$, $SS = 0.61$) anlamlı şekilde daha düşüktür. Dolayısıyla Hipotez 1-b doğrulanmıştır.

Gruplararası kaygı puanları hayali temas koşullarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(1, 162) = 28.886$, $p < .001$). Ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların gruplararası kaygı puanları ($X_{ort} = 3.57$, $SS = 0.77$), standart hayali temas koşulundaki katılımcıların gruplararası kaygı puanlarından ($X_{ort} = 3.02$, $SS = 0.75$) anlamlı şekilde daha yüksektir. Sonuç olarak, ayrıntılandırılmış hayali

temas koşulundaki katılımcıların gruplararası kaygı düzeyi, standart hayali temas koşulundaki katılımcılardan anlamlı şekilde daha düşüktür. Bu sonuçlara göre Hipotez 1-c doğrulanmıştır.

Sosyal mesafe puanları hayali temas koşullarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(1, 162) = 7.768, p < .01$). Ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcıların Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafe puanları ($X_{ort} = 3.34, SS = 0.95$), standart hayali temas koşulundaki katılımcıların Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafe puanlarından ($X_{ort} = 2.95, SS = 0.78$) anlamlı şekilde daha yüksektir. Daha yüksek puana sahip olmak daha az sosyal mesafe düzeyine işaret ettiği için ayrıntılandırılmış hayali temas grubundaki katılımcıların Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafe daha azdır. Böylece, Hipotez 1-d doğrulanmıştır. Tüm sonuçlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

4.4. TEMAS HEDEFİNİN SOSYAL STATÜSÜNE GÖRE BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİN FARKLILAŞMASI

Bulgulara göre, bağımlı değişkenler temas hedefinin sosyal statüsüne göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(8, 318) = 2.050, \text{Wilk's Lambda} = .90, p = .040, \eta^2 = .05$).

Katılımcıların dış-grup üyeleri ile gelecekte temas etme niyeti temas hedefinin sosyal statüsüne göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(2, 162) = 5.627, p < .005$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan MANCOVA ikili karşılaştırma sonuçlarına göre, temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğu koşuldaki katılımcıların gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti puanları, temas hedefinin sosyal statüsünün değişimlenmediği edilmediği koşuldaki katılımcıların gelecek dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti puanlarından anlamlı şekilde daha yüksek olduğunu göstermiştir ($X_{fark} = 0.74, SH = 0.27, p < .05$). Temas hedefinin sosyal statüsünün düşük olduğu koşuldaki katılımcıların gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti puanları, temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğu koşuldaki katılımcıların gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti puanlarından anlamlı olarak daha düşüktür ($X_{fark} = -0.84, SH = 0.27, p < .01$). Temas hedefinin sosyal statüsünün değişimlenmediği koşuldaki katılımcıların gelecekte dış-

grup üyeleri ile temas etme niyeti puanları, temas hedefinin sosyal statüsünün düşük olduğu koşuldaki katılımcıların gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti puanlarından anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($X_{\text{fark}} = 0.11$, $SH = 0.27$, $p > .05$). Sonuç olarak Hipotez 2-a doğrulanmıştır.

Gruplararası tehdit ($F(2, 162) = 1.785$, $p = .171$) ve gruplararası kaygı ($F(2, 162) = 2.480$, $p = .087$) puanları temas hedefinin sosyal statüsüne göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Bu yüzden, Hipotez 2-b ve Hipotez 2-c doğrulanmamıştır.

Sosyal mesafe puanları temas hedefinin sosyal statüsüne göre marjinal şekilde farklılaşmaktadır ($F(2, 162) = 2.979$, $p = .054$). Çalışmanın üçüncü bölümünde de değinildiği gibi, ölçekten alınan yüksek puanlar düşük sosyal mesafeyi, düşük puanlar yüksek sosyal mesafeyi işaret etmektedir. Marjinal farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yürütülen MANCOVA ikili karşılaştırma sonuçlarına göre, temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğu koşuldaki katılımcıların Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafe düzeyi, temas hedefinin sosyal statüsünün düşük olduğu koşuldaki katılımcıların Suriyeliler ile olan sosyal mesafe düzeyinden marjinal şekilde daha düşüktür ($X_{\text{fark}} = 0.36$, $SH = 0.15$, $p = .53$). Temas hedefinin sosyal statüsünün değişimlenmediği koşuldaki katılımcıların Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafe düzeyi ile temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğu koşuldaki katılımcıların Suriyeliler ile aralarındaki sosyal mesafe düzeyi arasında anlamlı bir fark yoktur. Benzer şekilde, temas hedefinin sosyal statüsünün değişimlenmediği koşuldaki katılımcıların sosyal mesafe düzeyi ile temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğu koşuldaki katılımcıların sosyal mesafe düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = .42$).

4.5. HAYALİ TEMAS KOŞULLARININ VE TEMAS HEDEFİNİN SOSYAL STATÜSÜNÜN ETKİLEŞİMLERİNE GÖRE BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİN FARKLILAŞMASI

Analizler, hayali temas koşullarının ve temas hedefinin sosyal statüsünün etkileşimlerine göre bağımlı değişkenlerin anlamlı şekilde farklılaşmadığını göstermektedir ($F(8, 318) = .339$, $Wilk's\ Lambda = .98$, $p = .950$, $\eta^2 = .01$). Sonuç olarak, gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyeti ($F(2, 162) = .130$, $p = .88$),

gruplararası tehdit ($F(2, 162) = .083, p = .92$), gruplararası kaygı ($F(2, 162) = .738, p = .48$) ve sosyal mesafe puanları ($F(2, 162) = .106, p = .90$) bağımsız değişkenlerin etkileşimlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.. Dolayısıyla Hipotez 3-a, Hipotez 3-b, Hipotez 3-c ve Hipotez 3-d doğrulanmamıştır. Etkileşim etkilerine dair tüm sonuçlar Tablo 6'de yer almaktadır.

Tablo 6: Hayali Temas ve Sosyal Statü Değişkenlerinin Bağımlı Değişkenler Üzerindeki Ana ve Etkileşim Etkileri için İki Yönlü Çok Değişkenli Kovaryans Analizi (MANCOVA) Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	<i>sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Gruplararası Tehdit	Hayali Temas	2.113	1	2.113	5.265*	.023	.03
	Sosyal Statü	1.433	2	.716	1.785	.171	.03
	Hayali Temas * Sosyal Statü	.067	2	.033	.083	.920	.00
	Hata	65.028	162	.401			
	Toplam	1452.896	171				
Gruplararası Kaygı	Hayali Temas	13.336	1	13.336	28.886***	.000	.15
	Sosyal Statü	2.290	2	1.145	2.480	.087	.03
	Hayali Temas * Sosyal Statü	.682	2	.341	.378	.479	.01
	Hata	74.794	162	.462			
	Toplam	1958.510	171				
Temas Etme Niyeti	Hayali Temas	49.659	1	49.659	24.548***	.000	.13
	Sosyal Statü	22.765	2	11.382	5.627**	.004	.07
	Hayali Temas * Sosyal Statü	.527	2	.263	.130	.878	.00
	Hata	327.718	162	2.023			
	Toplam	6633.438	171				
Sosyal Mesafe	Hayali Temas	4.773	1	4.773	7.768**	.006	.05
	Sosyal Statü	3.661	2	1.831	2.979	.054	.04
	Hayali Temas * Sosyal Statü	.130	2	.065	.106	.900	.00
	Hata	99.555	162	.615			
	Toplam	1827.766	171				

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

SONUÇ VE TARTIŞMA

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın büyük bir bölümünde gerçekleşen Arap Baharı sonrası meydana gelen göç dalgaları, çevre ülkeleri kültürel ve sosyolojik bakımından önemli derecede etkilemiştir. İç savaşa sürüklenen Suriyelilerin büyük bir kısmı ülkelerinden ayrılarak Türkiye'ye göç etmiştir. Bunun sonucunda Türkiye'de siyasi, kültürel, ekonomik ve sosyolojik sorunlar meydana gelmiştir (Boyraz, 2015; Koç, Görücü ve Akbıyık; 2015). Suriyelilerin her yıl artan sayısı ve bu durumun perçinlediği kültürel ve etnik sorunlar git gide artmaktadır. Bu çalışma, Suriyelilere yönelik bu tür olumsuz davranış eğilimlerinin düşürülmesine yönelik olarak Gruplararası Temas Kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Bu kuram kapsamında, doğrudan temasın her zaman mümkün olmadığı, mümkün olsa dâhi uygun olmayan koşullar altında gerçekleşecek bir doğrudan temasın bireyler üzerinde tehdit ve kaygı yaratabileceği görülmüştür. Bu nedenle, yirminci yüzyılın başından itibaren bireyleri doğrudan temasa hazırlama amacı güden dolaylı temas çalışmalarına odaklanılmıştır. Böylece bireyler dış-grup üyeleri ile doğrudan bir temas gerçekleştirilmeden önce bu temas deneyimi için daha ılımlı hale gelmiş olacaktırlar.

Bu çalışma ışığında, hayali temas uygulamalarının ve temas hedefinin sosyal statüsünün Suriyeliler temelinde dış-grup üyelerine yönelik davranışsal eğilimler üzerindeki etkisi yarı-deneysel bir desen oluşturularak incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları ve literatür ile bağıntısı bulgular ışığında tartışılacaktır.

Çalışmanın literatürdeki bilgiler ile uyumlu olan temel bulgularından ilki, hayali temasın bireylerin dış-gruba karşı olan davranışsal eğilimler üzerindeki olumlu etkisidir. Hayali temas ve ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki katılımcılar kontrol koşulundaki katılımcılardan anlamlı şekilde daha yüksek temas etme niyeti ve daha düşük tehdit, kaygı ve sosyal mesafe bildirmişlerdir. Benzer şekilde, ayrıntılandırılmış hayali temas koşulundaki bireyler de hayali temas koşulundaki bireylerden daha yüksek temas etme niyeti, daha düşük tehdit, kaygı ve sosyal mesafe bildirmişlerdir. Bu bulgular ile tutarlı şekilde, ayrıntılandırılmış hayali temas koşulunda hayal edilen senaryonun canlılık puanları, standart hayali temas koşulunda hayal edilen senaryonun canlılık puanlarından daha yüksektir. Dolayısıyla detaylandırma işleminin senaryonun canlılığını arttırarak davranışsal senaryolara

ulaşımı kolaylaştırdığını, bu durumda bireylerin dış-grup hakkındaki davranışsal eğilimler ve niyetleri üzerinde daha kuvvetli etkilere yol ağtığı söylenebilir. Ek olarak, bu çalışmada hayali temas koşullarının canlılık puanları bakımından aralarında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Buna bağlı olarak, Stathi ve Crisp'in (2010) gerçekleştirdiği çalışmada olduğu gibi, canlılık değişkeninin hayali temas ve ilintili bağımlı değişkenler arasında anlamlı bir aracı değişken olup olmadığı da araştırılabilir.

Sonuçlar, temas hedefinin sosyal statüsünün sadece dış-grup üyeleri ile gelecekte temas etme niyeti bakımından farklılaştığına işaret etmektedir. Statüsü yüksek Suriyeli ile temas ettiğini hayal eden katılımcılar ileride Suriyelilerle gerçekten daha yüksek temas etme niyeti bildirmişlerdir. Diğer değişkenler üzerinde anlamlı etkileri bulunmasa da, sonuçlar temas hedefinin sosyal statüsünün yüksek olduğunda katılımcıların daha az kaygı ve tehdit algıladığına ve Suriyeliler ile aralarında daha az sosyal mesafe bulunduğuna işaret etmektedir. Araştırmanın birinci bölümünde değinildiği gibi, bireyler yüksek statülu grup üyelerini daha yetkin üyeler olarak algılayabilmektedir (Russell ve Fiske, 2008). Ayrıca, bireylerin kendi grupları içinde göçmenlere yönelik olumsuz değerlendirmeler ve kalıpyargılar yaygın olduğundan, hayal edilen temas hedefinin de bu olumsuz prototipe uyan bir hedef olması ihtimali yüksektir. Özellikle temas hedefinin yüksek grup-içi statüsünün görünür kılınması, bu olumsuz prototipe karşı gelerek Suriyelilerin daha heterojen algılanmasına yol açmış olabilir. Bunun sonucunda, yüksek statülu Suriyeliler ile temas ettiğini hayal eden katılımcılar gelecekte Suriyeliler ile daha yüksek temas etme niyetini bu yüzden bildirmiş olabilir. Diğer yandan, katılımcıların zihinlerinde canlandırdıkları Suriyeli, Suriyeli inşaat işçisi yahut Suriyeli doktor, grupların tipik birer temsilcileri olmayabilir. Böyle bir durumda katılımcılar zihinlerinde canlandırdıkları bu Suriyeliye karşı geliştirdikleri tutumları bu dış-grup üyesinin tüm grubuna genellememiş ve hayali temasın etkisi sınırlı kalmış olabilir.

Bireylerin ekirdek kişiliklerinin 25 yaşlarından sonra çok az değişimler geçirdiği, gerçekleşecek değişimlerin daha ziyade kişiliklerinin çevresel kısımlarında olabileceği (Brown, 2007) göz önünde bulundurulduğunda, dış-gruplara karşı sergilenen davranış eğilimlerinin bireylerin 25 yaşlarından sonra değişime uğraması pek olası görünmemektedir. Bu çalışmada her ne kadar bulgular hayali temas ve ayrıntılandırılmış hayali temas koşullarında bulunan katılımcıların kontrol grubuna

kıyasla Suriyeliler ile olan sosyal mesafe düzeylerinin daha düşük olduğuna işaret etse de, katılımcıların yaş aralığı (18-32) ve yaş ortalamaları (20.96) sonuçların daha büyük örneklemelere genellenmesini kısıtlamaktadır. Gelecekteki çalışmalarda hayali temasın etkileri farklı yaş grupları ile ölçülebilirse daha sağlıklı ve kapsamlı ölçümler elde edilerek dış-geçerliği olumsuz yönde etkileyen faktörler nispeten bertaraf edilebilir.

Bu çalışmanın sınırlılıklarından biri, sadece son-test sonuçlarından oluşan bağımsız gruplar deseni olarak tasarlanmış olmasıdır. Bu yüzden her koşulda farklı katılımcılar bulunmaktadır. Sonuç olarak analizler, farklı koşullarda bulunan farklı katılımcıların bağımlı değişken ölçümlerinin kıyaslanmasından oluşmaktadır. Fakat bir uygulamanın etkililiğini ölçmek için her bireydeki değişimi saptamak daha sağlıklı bir yöntem olabilir. Dolayısıyla bu çalışmada sırası ile ön-testin uygulandığı, bağımsız değişkenlerin değiştiği ve ardından son-test ölçümlerinin alındığı bir tekrarlı ölçümler deseni en uygun araştırma deseni olarak düşünülebilir.

Bu çalışmada, manipülasyonlardan önce bireylerin geçmiş temas deneyimlerinin sıklığına ve niteliğine dair ölçümler alınmıştır. Suriyeliler ile negatif temas deneyimlerine sahip olan bir bireylerden hayali temas yönergesi öncesinde böyle bir ölçüm almak kişilerin olumlu bir temas senaryosu hayal etmesini engellemiş ve hayali temasın etkisini tam olarak sağlayamamış olabilir. Temas ölçümlerinin manipülasyonlardan ve yönergeden hemen sonra alınması, katılımcıların dış-grup üyesi ile daha sağlıklı bir pozitif temas senaryosunu hayal etmelerine sebep olabilir.

Hayali temas kuramının tartışmalı yanlarından biri de bu uygulamanın gerçek bir temas deneyimi içermemesidir. Doğrudan bir temas ile karşılaştırıldığında etkisinin ve gücünün uzun vadede daha kısıtlı olacağı düşünülebilir (Crisp ve Turner, 2009). Sonuç olarak, hayali temas uygulamalarının doğrudan temas uygulamaları yerine geçmesi gerçekçi bir durum değildir. Çalışmanın birinci bölümünde de değildiği gibi, dolaylı temas çalışmalarının birincil amacı bireylerin dış-grup üyeleri ile gerçekleştirecekleri gerçek temas etkileşimleri hakkında daha ılımlı düşünmesini sağlamaktır. Böylece bireyler dış-grup üyeleri ile temas etmekten daha az kaygı duyacak, daha düşük tehdit algılayacak ve belki de bu sebeple temastan kaçınmayacaktır. Dolayısıyla, hayali temas çalışmalarının ardından belirli aralıklar ile katılımcılar için gerçek bir temas durumu yaratmak, hayali temasın gerçek hayattaki etkililiğine dair daha tatminkâr ipuçları verebilir.

Çalışmanın bir diğer sınırlılığı da katılımcıların %58.7'sinin psikoloji bölümü öğrencilerinden oluşmasıdır. Öğrenciler aldıkları eğitim çerçevesinde çalışmanın amacını tahmin edebilmiş ve cevaplarını da bu doğrultuda vermiş olabilirler.

Hayali temas çalışmalarında daha çok açık bağımlı değişken ölçümleri alınmıştır. Açık ölçümler katılımcıların öz bildirimlerinin bulunduğu, kendi kendilerini raporladıkları ölçümlerden oluşmaktadır. Katılımcıların sosyal istenirlik düzeyi bahsi geçen öz bildirimlerini etkileyebilir. Bu yüzden önyargı ve sosyal mesafeye ilişkin örtük ölçümlerin alınması gelecek çalışmaların sonuçlarının daha sağlıklı yorumlanmasını sağlayacaktır.

Bulgular, hayali temas yönergelerinin ayrıntılandırılmasının hayal edilen senaryonun daha canlı algılanmasına yol açtığına işaret etmektedir. Bunun sonucunda bireyler daha olumlu tutum ve davranışsal niyetler bildirmiştir. Gelecek çalışmalarda da yönergelerin çeşitli yöntemler ile detaylandırılması ve hayal edilen senaryonun canlılığın artırılması yolundaki çalışmalar hayali temas araştırmalarını bir adım öne taşıyabilir. Ayrıca, çalışmacılar sadece standart hayali temas yönergelerini detaylandırmak ile yetinmemiştir. Örneğin Marx ve diğerlerinin (2003) gerçekleştirdiği beyin görüntüleme çalışmasında, mevcut senaryoyu hayal ediyor iken gözleri kapatmak senaryonun canlılık düzeyini arttırmıştır. Bu bulgudan esinlenerek Husnu ve Crisp (2011) aynı yöntemi standart hayali temas yönergelerine uyarladığında, katılımcıların gelecekte dış-grup üyeleri ile daha fazla temas etme niyetinde olduklarını göstermiştir. Canlılık düzeyinin artması, gelecekte dış-grup üyeleri ile temas etme niyetini arttırmıştır. Bir diğer yöntem ise görsel açıdır. Crisp ve Husnu (2011) yürüttükleri çalışmada, kontrol grubunda bir değişimlemede bulunmazlar iken bir gruptan dış-grup üyeleri ile olumlu bir temasta olduklarını ve bu temas senaryosunu birinci şahıs gözünden hayal etmelerini, bir diğer gruptan ise bu senaryoyu üçüncü şahıs gözünden hayal etmelerini istemiştir. Sonuçlar, senaryoyu üçüncü şahıs gözünden hayal eden katılımcıların daha yüksek temas etme niyeti bildirdiği yönündedir. Libby ve Eibach'a göre (2011) birinci şahıs açısı hayal edilen spesifik bir durumun somut yönlerini daha fazla görünür kılar (örneğin "dış-grup üyesi ile pozitif bir karşılaşma"), üçüncü şahıs açısı ise soyut amaçları daha fazla görünür kılar (örneğin "Ben egaliteryan bir bireyim"). Üçüncü şahıs açısı bireylerin benlik algısında daha kuvvetli çıkarımlara sahip olduğu için ardından gelen

davranışlarda da daha güçlü etkilere sahip olacaktır. Bir diğer çalışmada ise (Bağcı, Piyale ve Bircek, 2017), standart hayali temas senaryosuna dış-grup üyesi ile arkadaş olma potansiyeli de eklenerek gruplar arasındaki güvenin ve davranışsal niyetlerin arttığı görülmüştür. Bu etkiye sebep olan durum, çalışmanın birinci bölümünde değinildiği gibi Pettigrew'in (1998) belirtmiş olduğu ve dış-grup tutumları üzerinde en fazla etkiye sahip olan gruplararası arkadaşlık koşuludur. Sonuç olarak, Allport'un (1954) belirtmiş olduğu eşit statü, ortak hedef, iş birliği, otoritelerin desteği gibi uygun koşulların da standart hayali temas yönergelerine dahil edilmesi ve değinilen tüm yöntemlerin aynı anda uygulanması hayali temasın dış-grup tutumları üzerindeki etkisini en üst seviyeye çıkarabilir.

Hayali temas alanındaki araştırmacılar sıklıkla hayali temasın olumsuz dış-grup tutumlarını ve ayrımcı davranış eğilimlerini giderdemede tek seferlik bir çözüm aracı olmadığını ifade etmişlerdir (Crisp ve Turner, 2010; Vezzali, Capozza, Stathi ve Giovannini, 2012). Bu çalışmada da her ne kadar hayali temasın dış-gruba karşı olan duygu ve davranış eğilimlerindeki olumlu sonuçlarına işaret edilse de, tek seferde uygulanan bir çözüm aracı olarak düşünülmesi sağlıklı bir çıkarım olmayacaktır. Bu yüzden hayali temas alanında sık aralıklarla gerçekleştirilecek boylamsal çalışmalara daha fazla gerek duyulmaktadır. Bu çalışmaların okullarda ve yurtlarda nispeten daha küçük yaş aralığındaki çocuklar ile yürütülmesi, bu bireylerin daha sonraki yaşam dönemlerinde dış-grup üyeleri ile karşılaştıklarında bu üyeler ile daha fazla temas kurma niyetine katkıda bulunabilir. Devlet yahut özel kurum okullarında hem bu denli ucuz ve kolay hem de etkili olan hayali temas müdahalelerinin belirli aralıklar ile sık sık uygulanması daha ahenkli bir toplum inşa etme sürecine önemli katkılarda bulunabilir.

Sonuç olarak, 2011 yılından bu yana devam eden göçler neticesinde Suriyelilerin sayısı milyonları aşmış, neredeyse Türkiye'nin her şehrine yerleşmiş ve doğal olarak Türkiye vatandaşlarının siyasi, kültürel ve ekonomik yaşamlarına dâhil olmuş bulunmaktadır. Fakat yine de, Suriyelilerin göç ettikleri şehirlerde aynı yerlerde ikamet etmelerinden kaynaklanan bir gettolaşma eğilimi mevcuttur (Erdoğan, 2017). Böyle bir durumda gruplar birbirleri hakkında bilgi edinemez. Birbirleri hakkında sınırlı bilgiye sahip olan iki grubun üyeleri için her temas etme olasılığı, karşılıklı olarak bir belirsizlik kaynağıdır. Bireyler hayatlarında belirsizlik içeren

durumlardan kaçınma eğiliminde oldukları için (Van den Bos ve Lind, 2002) temas etme arzuları da çok düşük olacaktır. Bu durum, iki grup arasındaki psikolojik ve sosyal mesafeyi açmakta ve olumsuz tutumları beslemektedir. Öte yandan, her ne kadar günlük rutinlerimizin içinde yer alsalar da, fiziksel yakınlık her zaman sosyal teması neden olmaz. Aynı mahallede veya aynı binada ikamet etme durumlarında dahi yüksek tehdit ve kaygı, Suriyeliler ile temasta bulunma davranışlarını ketleyebilir. Bu çalışma, hayali temasın Suriyelilere yönelik olumsuz davranışsal eğilimleri azalttığına ve bireyleri Suriyeliler ile temas etmeye hazırlayan ve teşvik eden bir araç olduğuna işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

Abrams, D., Crisp, R. J., Marques, S., Fagg, E., Bedford, L. ve Provias, D. (2008). Threat inoculation: Experienced and imagined intergenerational contact prevents stereotype threat effects on older people's math performance. *Psychology and Aging*, 23: 934– 939

Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 3(3): 16-29.

Allport, G. W. ve Kramer, B. M. (1946). Some roots of prejudice. *Journal of Psychology*, 22: 9–39.

Allport, G.W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Anderson, C. A. (1983). Imagination and expectation: The effect of imagining behavioral scripts on personal intentions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45: 293–305.

Aronson, E. (1997). The theory of cognitive dissonance: The evolution and vicissitudes of an idea. C. McGarty, S. Haslam, ve S. Alexander (Ed.), *The Message of Social Psychology: Perspectives on Mind in Society* içinde., (20–35). Malden, MA: Blackwell.

Bağcı, S. C., Piyale, Z. E. ve Ebcim, E. (2017). Imagined contact in high conflict settings: The role of ethnic group identification and the perspective of minority group members. *Journal of Applied Social Psychology*, 48(1) : 3–14.

Bağcı, S. C., Piyale, Z. E., Bircek, N. I. ve Ebcim, E. (2017). Think beyond contact: Reformulating imagined intergroup contact theory by adding friendship potential. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21(7): 1-19

Balaban, Ç. D. (2013). *The Roles of Intergroup Threat, Social Dominance Orientation and Right-Wing Authoritarianism in Predicting Turks' Prejudice towards Kurds*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Berger, J. ve Conner, T. L. (1974). Performance expectations and behavior in small groups: A revised formulation. J. Berger, T. L. Conner ve M. H. Fisek (Ed.), *Expectation states theory: A theoretical research program içinde.*, (85–110). Cambridge, MA: Winthrop.

Binder, J., Zagefka, H., Brown, R., Funke, F., Kessler, T., Mummendey, A., Maquil, A., Demoulin, S. ve Leyens, J.P. (2009). Does contact reduce prejudice or does prejudice reduce contact? A longitudinal test of the contact hypothesis amongst majority and minority groups in three European countries. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96: 843–856.

Birtel, M. D. ve Crisp, R. J. (2012). “Treating” prejudice: An exposure-therapy approach to reducing negative reactions toward stigmatized groups. *Psychological Science*, 23: 1379–1386

Blackstock, M. D. (2001). Where is the trust? Using trust-based mediation for first nations dispute resolution. *Conflict Resolution Quarterly*, 19: 9–30.

Bogardus, E. S. (1967). Measuring social distance. M. Fishbein (Ed.). *Readings in Attitude Theory and Measurement* içinde. New York: John Wiley & Sons Inc: 71-76.

Boyras, Z. (2015). Türkiye'de göçmen sorununa örnek Suriyeli mülteciler. *Journal of World of Turks*, 7(2): 35-58.

Brambilla, M., Ravenna, M. ve Hewstone, M. (2012). Changing stereotype content through mental imagery: Imagining intergroup contact promotes stereotype change. *Group Processes and Intergroup Relations*, 15: 305-315.

Brewer, M., B. (1996). When contact is not enough: Social identity and intergroup cooperation. *Journal of Intercultural Relations*, 20(3/4): 291 -303

Brophy, I. N. (1945). The luxury of anti-Negro prejudice. *Public Opinion Quarterly*, 9: 456-466.

Brown, J. D. (2007). *The self*. New York: Psychology Press.

Carroll, J. S. (1978). The effort of imagining an effect on expectations for the event: An interpretation in terms of the availability heuristic. *Journal of Experimental Social Psychology*, 14: 88-96.

Chavis, D. M., Florin, P., ve Felix, M. R. (1993). Nurturing grassroots initiatives for community development: The role of enabling systems. T. Mizrahi ve J. Morrison (Ed.), *Community Organization and Social Administration: Advances, Trends and Emerging Principles* içinde., (41-47), NY: Routledge (Taylor & Francis).

Cohen, E. G. ve Lotan, R. A. (1995). Producing equal-status interaction in the heterogeneous classroom. *American educational research journal*, 32(1) : 99-120.

Corrigan, P. W., Watson, A. C. ve Ottati, V. (2003). From whence comes mental illness stigma? *International Journal of Social Psychiatry*, 49: 142-157.

Crisp, R. J. ve Husnu, S. (2011). Attributional processes underlying imagined contact effects. *Group Processes and Intergroup Relations*, 14: 275-287

Crisp, R. J. ve Turner, R. N. (2009). Can imagined interactions produce positive perceptions?: Reducing prejudice through simulated social contact. *American Psychologist*, 64(4) : 231.

Crisp, R. J. ve Turner, R. N. (2010). Have confidence in contact. *American Psychologist*, 65(2): 133-135

Crisp, R. J. ve Turner, R. N. (2012). The Imagined Contact Hypothesis. *Advances in Experimental Social Psychology*, 46: 125–182 ..

Crisp, R. J., Birtel, M. D. ve Meleady, R. (2011). Mental simulations of social thought and action: Trivial tasks or tools for transforming social policy? *Current Directions in Psychological Science*, 2:, 261–264.

Crisp, R. J., Husnu, S., Meleady, R., Stathi, S. ve Turner, R. N. (2010). From imagery to intention: A dual route model of imagined contact effects. *European Review of Social Psychology*, 21(1) : 188-236.

Crisp, R. J., Miles, E. ve Husnu, S. (2014). Support for the replicability of imagined contact effects. *Social Psychology*, 45(4) : 303-304.

Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T. ve Glick, P. S. (2007). The BIAS map: Behaviors from intergroup affect and stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92: 631–648.

Deutsch, M. ve Collins, M. E. (1951). *Interracial housing: A psychological evaluation of a social experiment*. New York: Russell & Russell.

Devine, P. G., Evett, S. R. ve Vasquez-Suson, K. A. (1996). *Exploring the interpersonal dynamics of intergroup contact*. In *Handbook of Motivation and Cognition: The Interpersonal Context*, 3:423-64. New York: Guilford.

Dhont, K., Van Hiel, A., De Bolle, M. ve Roets, A. (2012). Longitudinal intergroup contact effects on prejudice using self and observer reports. *British Journal of Social Psychology*, 51(2): 221-238.

Dovidio, J. F., Eller, A. ve Hewstone, M. (2011). Improving intergroup relations through direct, extended and other forms of in direct contact. *Group Processes and Intergroup Relations*, 14: 147–160

Dovidio, J. F., Hebl, M., Richeson, J. A. ve Shelton, J. N. (2006). Nonverbal communication, race, and intergroup interaction. V. Manusov ve M. L. Patterson (Ed.), *The Sage handbook of nonverbal communication* içinde. (481–500). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Eckes, T. (2002). Paternalistic and envious gender stereotypes: Testing predictions from the stereotype content model. *Sex Roles*, 47: 99–114.

Emerson, M. O., Kimbro, R. T. ve Yancey, G. (2002). Contact theory extended: The effects of prior racial contact on current social ties. *Social Science Quarterly*, 83: 745–761.

Erdoğan, M. (2017). *'Kopuş'tan 'uyum'a kent mültecileri. Suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: İstanbul örneği*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

Escalas, J. E. (2004). Imagine yourself in the product: Mental simulation, narrative transportation, and persuasion. *Journal of Advertising*, 33: 37–48.

Escalas, J. E. ve Luce, M. F. (2004). Understanding the effects of process-focused versus outcome-focused thought in response to advertising. *Journal of Consumer Research*, 31: 274–285.

Feltz, D. L. ve Landers, D. M. (1983). The effects of mental practice on motor skill learning and performance: A meta-analysis. *Journal of Sports Psychology*, 5: 25–57.

Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Evanston, IL: Row Peterson.

Fiske, S. T. ve Ruscher, J. B. (1993). Negative interdependence and prejudice: Whence the affect? D. M. Mackie ve D. L. Hamilton (Ed.), *Affect, cognition, and stereotyping: Interactive processes in group perception* içinde., (239–268). San Diego, CA: Academic Press.

Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P. S. ve Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82: 878–902.

Fiske, S. T., Xu, J., Cuddy, A. ve Glick, P. (1999). (Dis)respecting versus (dis)liking: Status and interdependence predict ambivalent stereotypes of competence and warmth. *Journal of Social Issues*, 55: 473–491.

Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Rust, M. C., Nier, J. A., Banker, B. S., Ward, C. M., Mottola, G. R. Ve Houlette, M. (1999). Reducing intergroup bias: Elements of intergroup cooperation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76: 388–402

Galinsky, A. D. ve Moskowitz, G. B. (2000). Perspective-taking: Decreasing stereotype expression, stereotype accessibility, and in-group favoritism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78: 708–724.

Gollwitzer, P. M. (1993). Goal achievement: The role of intentions. W. Stroebe ve M.

Hewstone (Ed.), *European review of social psychology* içinde., 141–185, Chicester: Wiley.

Greenland, K. ve Brown, R. (1999). Categorization and intergroup anxiety in contact between British and Japanese nationals. *European Journal of Social Psychology*, 29(4) : 503–521.

Gregory, W. L., Cialdini, R. B. ve Carpenter, K. M. (1982). Self-relevant scenarios as mediators of likelihood estimates and compliance: Does imagining make it so? *Journal of Personality and Social Psychology*, 43: 89–99.

Greitemeyer, T. ve Wurz, D. (2005). Mental simulation and the achievement of health goals: The effect of goal difficulty. *Cognition, Imagination, and Personality*, 25: 239–251.

Gudykunst, W. B. (1985). A model of uncertainty reduction in intercultural encounters. *Journal of Language and Social Psychology*, 4: 79–97.

Hamburger, Y. (1994). The contact hypothesis reconsidered: effects of the atypical outgroup member on the out group stereotype. *Basic Applications of Social Psychology*. 15: 339-358.

Hayashi, N., Ostrom, E., Walker, J. ve Yamagishi, T. (1999). Reciprocity, trust, and the sense of control: A cross-societal study. *Rationality and Society*, 11: 27–46.

Herek, G. M. ve Capitanio, J. P. (1996). “Some of my best friends”: Intergroup contact, concealable stigma, and heterosexuals’ attitudes toward gay men and lesbians. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22: 412–424.

Hewstone, M. ve Brown, R. (1986). *Contact and Conflict in Intergroup Encounters*. Oxford: Blackwell., syf 321.

Holzberg, J. D. ve Gewirtz, H. (1963). A method of altering attitudes toward mental illness. *Psychiatric Quarterly Supplement*, 37: 56–61.

Homans, G. C. (1950). *The Human Group*. New York: Harcourt, Brace.

Hraba, J., Hagendoorn, L. ve Hagendoorn, R. (1989). The ethnic hierarchy in the Netherlands: Social distance and social representation. *British Journal of Social Psychology*, 28: 57–69.

Husnu, S. ve Crisp, R. J. (2010). Elaboration enhances the imagined contact effect. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46: 943–950.

Husnu, S. ve Crisp, R. J. (2011). Enhancing the imagined contact effect. *The Journal of Social Psychology*, 151(1) : 113-116.

Islam, M. R. ve Hewstone, M. (1993). Dimensions of contact as predictors of intergroup anxiety, perceived out-group variability, and outgroup attitude: an integrative model. *Social Psychology Bulletin*. 19: 700-710.

Jackman M. R. ve Crane, M. (1986). "Some of My Best Friends Are Black...": Interracial Friendship and Whites' Racial Attitudes. *The Public Opinion Quarterly*, 50: 459-86.

Johnston, B. M. ve Glasford, D. E. (2018). Intergroup contact and helping: How quality contact and empathy shape outgroup helping. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21(8) : 1185-1201.

Kahneman, D. ve Tversky, A. (1982). The simulation heuristic. D. Kahneman, P. Slovic ve A. Tversky (Ed.), *Judgement under uncertainty: Heuristics and biases* içinde (201–208). New York: Cambridge University Press.

Karaoğlu, E. (2015). *The role of social dominance orientation, empathy and perceived threat in predicting prejudice of Turkish citizens toward Syrian Immigrants*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karataş, M. (2015). Türk yazılı basınında Suriyeli sığınmacılar ile halk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 112-151.

Kephart, W. M. (1957). *Racial factors and urban law enforcement*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Koç, M., Görücü, İ. ve Akbıyık, N. (2015). Suriyeli sığınmacılar ve istihdam problemleri. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1): 63-94.

Kosslyn, S. M., Ganis, G. ve Thompson, W. L. (2001). Neural foundations of imagery. *Nature Reviews Neuroscience*, 2: 635–642

Küçükkömürler, S. ve Sakallı-Uğurlu, N. (2017). Gruplar arası ilişkileri düzenlemede sosyal temas kuramları: Gruplar arası, yayılmacı ve hayali temas. *Nesne*, 5(9): 1-31

Levin, S., Van Laar, C., ve Sidanius, J. (2003). The effects of ingroup and outgroup friendships on ethnic attitudes in college: A longitudinal study. *Group Processes and Intergroup Relations*, 6: 76–92.

Lewicki, R. J., McAllister, D. J. ve Bies, R. J. (1998). Trust and distrust: New relationships and realities. *Academy of Management Review*, 23: 438–458.

Torrance, E. P. (1955). Some Consequences of Power Differences on Decision Making. P. H. Alexander, F. B. Edgar ve F. B. Robert (Ed.), *Permanent and Temporary Three-Man in Small Groups* içinde., (482–492). New York: Knopf.

Libby, L. K. ve Eibach, R. P. (2011). Visual perspective in mental imagery: An integrative model explaining its function in judgment, emotion, and self-insight. M. P. Zanna ve J. Olson (Ed.), *Advances in experimental social psychology* içinde., 45, (185–254). Orlando, FL: Academic Press.

Marks, D. F. (1972). Individual differences in the vividness of visual imagery and their effect on function. P. W. Sheehan (Ed.), *The function and nature of imagery* içinde (83–84). NY: Academic Press.

Marks, D. F. (1999). Consciousness, mental imagery and action. *British Journal of Psychology*, 90: 567–585.

Markus, H. ve Nurius, P. (1986). Possible selves. *American Psychologist*, 41: 954–969.

Marx, E., Stephan, T., Nolte, A., Deutschländer, A., Seelos, K. C., Dieterich, M. ve Brandt, T. (2003). Eye closure in darkness animates sensory systems. *NeuroImage*, 19: 924–934.

McNeill, M. E. ve Warner, L. (1988). Mental Imagery and Its Potential for Physical Therapy, *Physical Therapy*, 68(4) : 516-521.

Merton, R. K. (1968). The Matthew Effect in Science. *Science*, 159: 56–63.

Miles, E. ve Crisp, R. J. (2013). A meta-analytic test of the imagined contact hypothesis. *Group Processes & Intergroup Relations*, 17(1): 3–26

Miller, N. ve Harrington, H. J. (1992). *Social categorization and intergroup acceptance: Principles for the design and development of cooperative learning teams. Interaction in cooperative groups.*, Cambridge, UK: University Press, 203-227.

Morgan, H. (2006). Social distance: Self reports by black and white school age children. *Negro Educational Review*, 57(1/2) : 15.

Oliner, S. P. ve Oliner, P. M. (1988). *The altruistic personality: Rescuers of Jews in Nazi Europe*. New Heaven, CT: Yale University Press.

Olson, J. M. ve Stone, J. (2005). The influence of behaviour of attitudes. *The handbook of attitude*. 223-271. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Page, S. J., Levine, P., Sisto, S. ve Johnston, M. (2001). A randomized, efficacy and feasibility study of imagery in acute stroke. *Clinical Rehabilitation*, 15: 233–402.

Pagotto, L., Visintin, E. P., De Iorio, G. D. ve Voci, A. (2012). Imagined intergroup contact promotes cooperation through outgroup trust. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16: 209–216

Penn, D. L., Guynan, K., Daily, T., Spaulding, W. D., Garbin, C. P. ve Sullivan, M. (1994). Dispelling the stigma of schizophrenia: what sort of information is best?. *Schizophrenia Bulletin*, 20(3) : 567-578.

Pettigrew, T. F. (1997). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23: 173-185

Pettigrew, T. F. (1998) Intergroup contact theory, *Annual Review Psychology*, 49: 65-85.

Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90: 751–783.

Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38: 922–934.

Pettigrew, T. F. ve Tropp, L., R. (2011). *When groups meet: The dynamics of intergroup contact*. New York: Psychology Press Preston.

Pham, L. B. ve Taylor, S. E. (1999). From thought to action: Effects of process-versus outcome-based mental simulations on performance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25: 250–260.

Plant, E. A. ve Devine, P. G. (2003). The antecedents and implications of interracial anxiety. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29: 790–801.

Polat, F. Ç. ve Kaya, E. (2017). Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye’de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1): 38-48.

Preston, S. D. ve de Waal, F. B. M. (2002). Empathy: Its ultimate and proximate bases. *The Behavioral and Brain Sciences*, 25: 1–20.

Ratcliff, C. D., Czuchry, M., Scarberry, N. C., Thomas, J. C., Dansereau, D. F. ve Lord, C. G. (1999). Effects of directed thinking on intentions to engage in beneficial activities: Actions versus reasons. *Journal of Applied Psychology*, 29: 994–1009.

Raune, D., MacLeod, A. ve Holmes, E. (2005). The simulation heuristic and visual imagery in pessimism for future negative events in anxiety. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 12: 313–325.

Reich, C. ve Purbhoo, M. (1975). The effect of cross-cultural contact. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 7(4): 313.

Roese, N. J. ve Olson, J. M. (1996). Counterfactuals, causal attributions, and the hindsight bias: A conceptual integration. *Journal of Experimental Social Psychology*, 32: 197–227.

Ross, L. ve Nisbett, R. E. (1991). *The person and the situation*. New York: McGraw-Hill.

Ross, L., Lepper, M. R. ve Hubbard, M. (1975). Perseverance in self-perception and social perception: Biased attributional processes in the debriefing paradigm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32: 880–892.

Russell, A. M. T. ve Fiske, S. T. (2008). It's all relative: Competition and status drive interpersonal perception. *European Journal of Social Psychology*, 38(7): 1193-1201.

Sakuragi, T. (2006). The relationship between attitudes toward language study and cross-cultural attitudes. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(1): 19-31.

Sanna, L. J., Carter, S. E. ve Burkley, E. (2005). Yesterday, today, and tomorrow: Counterfactual thinking and beyond. A. J. Strathman ve J. A. Joireman (Ed.), *Understanding behavior in the context of time: Theory, research, and application* içinde. (165–185). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Schank, R. C. ve Abelson, R. P. (1977). *Scripts, plans, goals, and understanding*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Schiappa, E., Gregg, P.B. ve Hewes, D.B. (2005). The parasocial contact hypothesis. *Communication Monographs*, 72(1): 92-115.

Shelton, J. N. ve Richeson, J. A. (2005). Intergroup contact and pluralistic ignorance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88: 91–107.

Sherif, M. (1966). *In Common Predicament; Social Psychology of Intergroup Conflict and Cooperation*. Boston, MA: Houghton Mifflin.

Sherman, S. J., Cialdini, R. B., Schwartzman, D. F. ve Reynolds, K. D. (1985). Imagining can heighten or lower the perceived likelihood of contracting a disease: The mediating effect of ease of imagery. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 11: 118–127.

Sims, V. M. ve Patrick, J. R. (1936). Attitude toward the Negro of northern and southern college students. *Journal of Social Psychology*, 7: 192–204.

Snellman, A. ve Ekehammar, B. (2005). Ethnic hierarchies, ethnic prejudice, and social dominance orientation. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 15(2): 83-94.

Sönmez, M. E. ve Adıgüzel, F. (2017). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(3): 797-807

Stathi, S. ve Crisp, R. J. (2008). Imagining intergroup contact promotes projection to outgroups. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44: 943–957.

Stathi, S., Crisp, R. J. ve Hogg, M. A. (2011). Imagining intergroup contact enables member-to-group generalization. *Group Dynamics: Theory, Research & Practice*, 15: 275–284.

Stathi, S., Tsantila, K. Ve Crisp, R. J. (2014). Imagining intergroup contact can combat mental health stigma by reducing anxiety, avoidance and negative stereotyping. *The Journal of Social Psychology*, 152: 746-757.

Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (1989). Antecedents of intergroup anxiety in Asian-Americans and Hispanic-Americans. *International Journal of Intercultural Relations*, 13(2): 203-219.

Stephan, W. G., Stephan, C. W. ve Gudykunst, W. B. (1999). Anxiety in intergroup relations: A comparison of anxiety / uncertainty management theory and integrated threat theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 23: 613-628.

Stephan, W. G., ve Stephan, C. W. (1985). Intergroup anxiety. *Journal of Social Issues*, 41(3): 157–175.

Stephan, W. G., Ybarra, O. ve Bachman, G. (1999). Prejudice toward immigrants. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(11): 2221–2237.

Stephan, W.G. ve Stephan C.W. (1984). *The role of ignorance in intergroup relations*. New York: Academic Press.

Stewart, D. (2005). Social status in an open-source community. *American sociological review*, 70(5): 823-842.

Stouffer, S. A., Schuman, E. A., DeVinney, L. C., Star, S. A. ve Williams, Jr., R. M. (1949). *The American soldier: Adjustment during army life*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Taylor, S. E., Pham, L. B., Rivkin, I. D. ve Armor, D. A. (1998). Harnessing the imagination: Mental simulation, self-regulation, and coping. *American Psychologist*, 5: 429–439.

Torrance, E. P. (1955). Some Consequences of Power Differences on Decision Making. P. H. Alexander, F. B. Edgar ve F. B. Robert (Ed.), *Permanent and Temporary Three-Man in Small Groups* içinde., (482–492). New York: Knopf.

Turner, R. N., Crisp, R. J. ve Lamber, E. (2007). Imagining Intergroup Contact Can Improve Intergroup Attitudes. *Group Processes & Intergroup Relations*, 10(4): 427–441

Turner, R. N., Hewstone, M. ve Voci, A. (2007). Reducing explicit and implicit outgroup prejudice via direct and extended contact: The mediating role of self-disclosure and intergroup anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(3): 369-388.

Turner, R. N., Hewstone, M., Voci, A. ve Vonofakou, C. (2008). A test of the extended intergroup contact hypothesis: The mediating role of intergroup anxiety, perceived ingroup and outgroup norms, and inclusion of the outgroup in the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(4): 843-860.

Turner, R. N., West, K. ve Christie, Z. (2013). Out-group trust, intergroup anxiety, and out-group attitude as mediators of the effect of imagined intergroup contact on intergroup behavioral tendencies. *Journal of Applied Social Psychology*, 43: 196-205.

UNCHR. (2019). Türkiye: Kilit Veriler ve Sayılar. (Erişim tarihi: 2019, Nisan 30). <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>.

Van den Bos, K. ve Lind, E. A. (2002). Uncertainty management by means of fairness judgments. *Advances in Experimental Social Psychology*, 34: 1-60.

Vealey, R. S. ve Greenleaf, C. A. (1998). Seeing is believing: understanding and using imagery in sport. J. M. Williams (Ed.), *Applied sport psychology: Personal growth to peak performance* içinde, Mountain View CA: Mayfield.

Vezzali, L., Capozza, D., Stathi, S. ve Giovannini, D. (2012). Increasing outgroup trust, reducing inhumanization, and enhancing future contact intentions via imagined intergroup contact. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48: 437-440.

Vezzali, L., Hewstone, M., Capozza, D., Giovannini, D. ve Wölfer, R. (2014). Improving intergroup relations with extended and vicarious forms of indirect contact. *European Review of Social Psychology*. 25(1): 314-389

Voci, A. ve Hewstone, M. (2003). Intergroup contact and prejudice toward immigrants in Italy: The mediational role of anxiety and the moderational role of group salience. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6: 37–54.

Wagner, U., van Dick, R., Pettigrew, T. F. ve Christ, O. (2003). Ethnic prejudice in East and West Germany: The explanatory power of intergroup contact. *Group Processes and Intergroup Relations*, 6: 22–36.

Weber, M. (1968) *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. New York: Bedminster Press.

Werth, J. L. ve Lord, C.G. (1992). Previous conceptions of the typical group member and the contact hypothesis. *Basic Applications of Social Psychology*, 13: 351-369.

West, K., Holmes, E. ve Hewstone, M. (2011). Enhancing imagined contact to reduce prejudice against people with schizophrenia. *Group Processes & Intergroup Relations*, 14: 407–428

Wilder, D. A. ve Thompson, J. E. (1980). Intergroup contact with independent manipulations on in-group and out-group interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4): 589-603.

Williams, Jr., R. M. (1947). *The reduction of intergroup tensions*. New York: Social Science Research Council.

Wilson, T. D. ve Capitman, J. A. (1982). Effects of script availability on social behaviour. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 8: 11–19.

Wojciszke, B. (1994). Multiple meanings of behavior: Construing actions in terms of competence and morality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67: 222–232.

Works, E. (1961). The prejudice–interaction hypothesis from the point of view of the Negro minority group. *American Journal of Sociology*, 67: 47–52.

Wright, S. C., Aron, A., McLaughlin-Volpe, T. ve Ropp, S. A. (1997). The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73: 73–90.

Zajonc, R. B. (1968). Attitudinal effects of mere exposure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 9(2): 1-27

EKLER

Ek 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma Dokuz Eylül Üniversitesi Psikoloji Bölümü Doç. Dr. Serap Akfırat'ın danışmanlığında yürütülen, Taylan Yurtbakan'ın yüksek lisans tez çalışmasıdır. Tez kapsamında Türkiye'deki gruplararası ilişkiler psikolojik açıdan incelenmektedir. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmada uygulanacak ölçeklerde, sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir; elde edilecek bilgiler bilimsel yayın kapsamında ve araştırma raporunda kullanılacaktır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır.

Araştırma yaklaşık 15 dakika sürecektir. Uygulanan ölçeklerde bulunan soruların genel olarak kişisel rahatsızlık verecek bir içeriği bulunmamaktadır. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz soruları cevaplamayı bırakıp çalışmayı sonlandırabilirsiniz. Böyle bir durumda, araştırmacıya çalışmayı sonlandırmak istediğinizi söylemek yeterli olacaktır. Bu çalışma ile ilgili sorularınızı çalışmayı bitirdikten sonra sorabilirsiniz.

Çalışmaya katılım gösterdiğiniz için teşekkür ederiz.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Taylan Yurtbakan (E-posta: taylanyurtbakan@sehir.edu.tr) ile iletişime geçebilirsiniz.

“Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

İmza/Paraf:

Ek 2: Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: Erkek Kadın

2. Yaşınız: _____

3. Eğitim Düzeyiniz:

İlköğretim: Lise: Üniversite: Lisansüstü:

4 . Okuduğunuz/Mezun olduğunuz bölümü yazınız: _____

5. Çevrenizle karşılaştırdığınızda sosyoekonomik düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Düşük Düşük – Orta Orta Orta-Yüksek Yüksek

6. Siyasi konulardan bahsedilirken çoğunlukla “sağ” ve “sol” gibi ifadeler kullanılır. Siz kendi siyasi düşüncelerinizi genel olarak bu yelpazede nereye yerleştirirsiniz? Uygun sayıyı işaretleyiniz.

Aşırı Sol										Aşırı Sağ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

7. Suriyeliler ile olan ilişkinizi düşündüğünüzde, günlük hayatınızda ne sıklıkla Suriyelilerle temas kurmaktasınız?

Hiç	Yılda bir kereden daha az	Yılda bir	6 ayda bir	Ayda bir	Haftada bir	Her gün
1	2	3	4	5	6	7

8. Suriyeli tanıdığınız var mı?

Evet	Hayır
1	2

9. Suriyeli tanıdığınız/tanıdıklarınız var ise sayısını yazınız: _____

10. Suriyeli yakın arkadaşınız var mı?

Evet	Hayır
1	2

11. Suriyeli yakın arkadaşınız/arkadaşlarınız var ise sayısını yazınız : _____

12. Suriyeliler ile karşılaştığınızda, kurduğunuz teması genel olarak nasıl nitelendirirsiniz?

	Hiç Değil						Çok Fazla
Yardıms sever	1	2	3	4	5	6	7
Olumlu	1	2	3	4	5	6	7
Hoş Olmayan	1	2	3	4	5	6	7

Ek 3: Manipülasyonlar

Kontrol Koşulu

Lütfen aşağıdaki ifadeyi dikkatlice okuyun.

Şimdi sizden bir dakika boyunca açık bir havada yürüyüşe çıktığınızı hayal etmenizi istiyoruz. Bu sahneyi bazı yönleriyle hayal etmeye çalışın.

Bu senaryoyu bir dakika boyunca hayal ettikten sonra lütfen sayfayı çeviriniz.

Hayali Temas – Düşük Sosyal Statü Koşulu

Lütfen aşağıdaki ifadeyi dikkatlice okuyun.

Şimdi sizden bir dakika boyunca Suriyeli bir inşaat işçisi ile tanıştığınızı ve 10 dakikalık bir iletişimde bulunduğunuzu hayal etmenizi istiyoruz. Bu iletişimin rahat, olumlu ve keyifli geçtiğini hayal edin. Sohbet ettiğiniz bu Suriyeli inşaat işçisinin hayatı ve tecrübeleri hakkında bilgi edindiğinizi düşünün.

Bu senaryoyu bir dakika boyunca hayal ettikten sonra lütfen sayfayı çeviriniz.

Hayali Temas – Sosyal Statü Değişimlenmesi Yok Koşulu

Lütfen aşağıdaki ifadeyi dikkatlice okuyun.

Şimdi sizden bir dakika boyunca bir Suriyeli ile tanıştığınızı ve 10 dakikalık bir iletişimde bulunduğunuzu hayal etmenizi istiyoruz. Bu iletişimin rahat, olumlu ve keyifli geçtiğini hayal edin. Sohbet ettiğiniz bu Suriyelinin hayatı ve tecrübeleri hakkında bilgi edindiğinizi düşünün.

Bu senaryoyu bir dakika boyunca hayal ettikten sonra lütfen sayfayı çeviriniz.

Hayali Temas – Yüksek Sosyal Statü Koşulu

Lütfen aşağıdaki ifadeyi dikkatlice okuyun.

Şimdi sizden bir dakika boyunca Suriyeli bir doktor ile tanıştığınızı ve 10 dakikalık bir iletişimde bulunduğunuzu hayal etmenizi istiyoruz. Bu iletişimin rahat, olumlu ve keyifli geçtiğini hayal edin. Sohbet ettiğiniz bu Suriyelinin hayatı ve tecrübeleri hakkında bilgi edindiğinizi düşünün.

Bu senaryoyu bir dakika boyunca hayal ettikten sonra lütfen sayfayı çeviriniz.

Ayrıntılandırılmış Hayali Temas – Düşük Sosyal Statü Koşulu

Lütfen aşağıdaki ifadeyi dikkatlice okuyun.

Şimdi sizden gözlerinizi kapatmanızı ve bir dakika boyunca hafta içinde bir gün bulunduğunuz yerden ayrılıp okula giderken otobüs/metro durağında Suriyeli bir inşaat işçisi ile tanıştığınızı ve 10 dakikalık bir iletişimde bulunduğunuzu hayal etmenizi istiyoruz. Bu iletişimin rahat, olumlu ve keyifli geçtiğini hayal edin. Sohbet ettiğiniz bu Suriyeli inşaat işçisinin hayatı ve tecrübeleri hakkında bilgi edindiğinizi düşünün.

Bu senaryoyu bir dakika boyunca hayal ettikten sonra lütfen sayfayı çeviriniz.

Ayrıntılandırılmış Hayali Temas – Sosyal Statü Değişimlenmesi Yok Koşulu

Lütfen aşağıdaki ifadeyi dikkatlice okuyun.

Şimdi sizden gözlerinizi kapatmanızı ve bir dakika boyunca hafta içinde birgün bulunduğunuz yerden ayrılıp okula giderken otobüs/metro durağında bir Suriyeli ile tanıştığınızı ve 10 dakikalık bir iletişimde bulunduğunuzu hayal etmenizi istiyoruz. Bu iletişimin rahat, olumlu ve keyifli geçtiğini hayal edin. Sohbet ettiğiniz bu Suriyelinin hayatı ve tecrübeleri hakkında bilgi edindiğinizi düşünün.

Bu senaryoyu bir dakika boyunca hayal ettikten sonra lütfen sayfayı çeviriniz.

Ayrıntılandırılmış Hayali Temas – Yüksek Sosyal Statü Koşulu

Lütfen aşağıdaki ifadeyi dikkatlice okuyun.

Şimdi sizden gözlerinizi kapatmanızı ve bir dakika boyunca hafta içinde bir gün bulunduğunuz yerden ayrılıp okula giderken otobüs/metro durağında Suriyeli bir doktor ile tanıştığımızı ve 10 dakikalık bir iletişimde bulunduğunuzu hayal etmenizi istiyoruz. Bu iletişimin rahat, olumlu ve keyifli geçtiğini hayal edin. Sohbet ettiğiniz bu Suriyeli doktorun hayatı ve tecrübeleri hakkında bilgi edindiğinizi düşünün.

Bu senaryoyu bir dakika boyunca hayal ettikten sonra lütfen sayfayı çeviriniz.

Ek 4: Hayali Temas Manipülasyon Kontrol Soruları

Aşağıda biraz önce zihninizde canlandırdığınız senaryonun özellikleri ile ilgili bazı sorular yöneltilecektir. Lütfen uygun rakamı işaretleyin.

1 - sol taraftaki sığata yakın olmayı ifade eder.

9 - sağ taraftaki sığata yakın olmayı ifade eder.

“Zihnimde canlandırdığım senaryo ...”

Silik	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Berrak
Bulanık	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Net
Donuk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Canlı
Loş	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Parlak
Belirli Değil	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Çok Belirli
Sade	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Ayrıntılı

Ek 5: Gruplararası Tehdit Ölçeği

Aşağıda, Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteciler hakkında ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelere ne kadar katılıp katılmadığınızı 1 ile 5 arasındaki rakamları işaretleyerek belirtiniz. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan sizin fikrinizdir. Lütfen her ifadeyi samimiyetinizle yanıtlayınız. Her madde için yalnızca bir rakam işaretleyiniz

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Suriyeliler, iş olanaklarını Türk vatandaşlarının elinden alıyorlar.	1	2	3	4	5
2. Suriyelilerin buldukları ortamlarda suç oranları artar.	1	2	3	4	5
3. Suriyeliler, Türkiye’nin sosyal refah seviyesinin azalmasına neden oluyorlar.	1	2	3	4	5
4. Suriyeliler Türkiye’nin Avrupa’da güçlenmesini engellemektedir.	1	2	3	4	5
5. Suriyelilere mülteci olarak birçok hak sağlanması, diğer mülteci grupların da (Afganlar, İranlılar, Iraklılar, Somaliler gibi) bu hakları talep etmesine ve dolayısıyla ülkede bölünmelere yol açabilir.	1	2	3	4	5
6. Ülkemize giren Suriyelilerin artan sayısı Türkiye’nin düzenini tehdit etmektedir.	1	2	3	4	5
7. Suriyeliler ekonomik olarak Türkiye’ye yarar sağlamaktan çok zarar veriyorlar.	1	2	3	4	5

8. Suriyeliler ülke bütünlüğüne zarar vermeye çalışmaktadırlar.	1	2	3	4	5
9. Suriyeliler Türkiye'nin kurulu düzenini tehdit etmektedirler.	1	2	3	4	5
10. Suriyelilerin kimliklerine sahip çıkmaları, Türkiye'nin birlik ve beraberliğine karşı olduklarını gösterir.	1	2	3	4	5
11. Suriyeliler iş yapıları açısından Türk vatandaşları kadar ahlaklı değildir.	1	2	3	4	5
12. Suriyelilerin örf ve adetleri Türk vatandaşlarından farklıdır.	1	2	3	4	5
13. Suriyeliler, yaşam tarzı açısından Türk vatandaşlarına benzemezler.	1	2	3	4	5
14. Suriyeliler, Türk vatandaşlarının yoğun olduğu bölgelere göç ettiklerinde o bölgeyi kötü etkilemektedirler.	1	2	3	4	5
15. Suriyeliler kültürlerine ve dillerine gereğinden fazla sahip çıkıyorlar.	1	2	3	4	5
16. Suriyeliler kendi kültürlerini yaşatmaya çalışması Türkiye'yi olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
17. Dini inanışları açısından Suriyeliler ve Türk vatandaşları birbirlerine benzemezler.	1	2	3	4	5
18. Aile ilişkileri ve çocuk yetiştirme tarzları açısından Suriyeliler, Türk vatandaşlarından farklıdır.	1	2	3	4	5

Ek 6: Gruplararası Kaygı Ölçeği

Lütfen Suriyeli mülteciler ile olan ilişkinizi düşünün. Suriyeli mülteciler ile karşılaştığınızda, konuştuğunuzda vb. hissettiğiniz duyguları en iyi tanımlayan rakamın üzerine çarpı (X) işareti koyunuz.

1 - sol taraftaki sığata yakın olmayı ifade eder.

5 - sağ taraftaki sığata yakın olmayı ifade eder.

Uzak	1	2	3	4	5	Samimi
Eşit olmayan	1	2	3	4	5	Eşit
Değersiz	1	2	3	4	5	Değerli
Kuşkulu	1	2	3	4	5	Güvenilir
Kaygılı	1	2	3	4	5	Kaygısız
Tehdit altında	1	2	3	4	5	Güven içinde
Gergin	1	2	3	4	5	Rahat

Ek 7: Dış-grup Üyeleri ile Temas Etme Niyeti Ölçümleri

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne derecede katıldığınızı belirtin. (1=Hiç, 9=Çok fazla)

	Hiç								Çok fazla
1. Suriyeli göçmenler ile ilgili daha fazla bilgi edinmenin ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Suriyeli göçmenlerin de dahil olduğu Türkiye'deki göçmen sorunlarına odaklanan bir tartışmaya katılmaya ne kadar istekli olurdunuz?	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Kendinizi Suriyeli bir göçmen ile etkileşimde bulunabileceğiniz bir durumda düşündüğünüzde (örneğin, bir otobüs kuyruğunda ya da okulda yemekhanede vb.)	Hiç								Çok fazla
3. Suriyeli göçmen ile sohbet etmeye başlamanızın ne kadar olası olduğunu düşünürdünüz?	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Suriyeli göçmen ile sohbet etmeye başlamaya ne kadar istekli olurdunuz?	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Ek 8: Sosyal Mesafe Ölçeği

Aşağıdaki ifadelerin her birini okuyun ve düşüncenize uyan ifadeye katılıp katılmadığınızı işaretleyin. Soruların yanlış ya da doğru yanıtları yoktur. Önemli olan, bilimsel bir çalışma için sizin kendi düşüncenizi içtenlikle belirtmenizdir.

	Kesinlikle katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Suriyelilerle sosyal bir etkinliğe katılırım.	1	2	3	4	5
2. Alışverişimi Suriyeli olanların mağazalarından da yaparım.	1	2	3	4	5
3. Suriyeliler ile kapı komşusu olmayı isterim.	1	2	3	4	5
4. Suriyeliler ile aynı mahallede yaşamayı isterim.	1	2	3	4	5
5. Eşimin/nişanlımın/sevgilimin/ çocuğumun Suriyeli biriyle arkadaşlığımı kabul ederim.	1	2	3	4	5
6. Suriyeli kız (gelin) alırım.	1	2	3	4	5
7. Suriyeli erkek (damat) alırım.	1	2	3	4	5
8. Suriyeli biriyle evlenirim.	1	2	3	4	5

Ek 9: Teşekkür

Öncelikle yüksek lisans eğitimim ve tez yazım dönemimde bana destek, yardım ve önerilerini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Serap AKFIRAT'a teşekkür ederim.

Lisans dönemimden itibaren akademik gelişimime çok büyük katkıları olan, tezimin veri toplama aşamasını olabildiğince kolaylaştıran, tezimin yazım sürecinde bana her şekilde manevi desteklerini sunan ve aynı akademik kadronun bir parçası olmaktan onur duyduğum saygıdeğer hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Âkif GÜZEL ve Dr. Öğr. Üyesi Işıl ÇOKLAR'a çok teşekkür ederim. Aynı zamanda, veri toplama aşamasında bana önemli katkılarda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Sami Anis ABUHAMDEH'e, bu süreçte anlayışını asla esirgemeyen ve tezime odaklanmamı sağlayan İstanbul Şehir Üniversitesi Psikoloji Bölüm Başkanı Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Reyhan Bilge YILDIRIM'a, samimiyeti ve bana sunduğu her türlü imkânlar ile büyük katkılarda bulunan Doç. Dr. Zeynep Ceren ACARTÜRK'e, beraber akademik çalışmalarda bulunduğumuz Doç. Dr. Elif ÇELEBİ'ye ve iyi dileklerini her zaman dile getiren Öğr. Gör. Fatma GÖRAL'a teşekkür ederim.

Tezimin veri toplama aşamasında laboratuvarında görev alan ve deneyleri titizlikle yürüten İstanbul Şehir Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencileri Berna ÇELİK, Hacer Sena MUMCU, Esra GÜNERİ, Zeynep BORAN, Feyza Nur MOLLAOĞLU, Ayşe Zeynep KAYA, Melike KULAKSIZ, Melike KABATAŞ ve Melek ÖZDEN'e katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Bu süreçte bana olan desteğini asla esirgemeyen ve manevi olarak her zaman yanımda bulunan dostum ve meslektaşım Uzm. Psk. Dilara ÖZSOY'a çok teşekkür ederim.

Son olarak, hayatı boyunca her zaman arkamda olan ve hangi koşulda olursa olsun bana sınırsız maddi ve manevi destek sağlayan annem Güngör ÇETİNKAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.